

ARCHEOLOGIENOTA

SINT-ANNA STRAAT 47 TE GERAARDSBERGEN

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 1999

COLOFON

Titel

Archeologienota

Sint-Annastraat 47 te Geraardsbergen

Auteurs

Polte De Weirdt en Jan Coenaerts

Projectcodes

Intern: 35080

Agentschap Onroerend Erfgoed: 2023A320

Plaats en datum

Fout! Verwijzingsbron niet gevonden., Januari 2023

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1999

ISSN 2406-3940

Alle afbeeldingen zijn aangeleverd door ABO nv tenzij anders aangegeven.

RAPPORTFICHE

Versies		
<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Status</i>
v0	12/01/2023	Interne draft
v1	25/01/2023	Externe draft
v2	25/01/2023	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Polte De Weirdt
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
General Director	Patrick Hambach

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 Verslag van resultaten	1
1 Inleiding	7
1.1 Administratieve gegevens	7
1.2 Aanleiding van het onderzoek en wettelijk kader	8
1.3 Afbakening van het projectgebied	8
1.4 Doel van het onderzoek en onderzoeksstrategie	9
2 Aard van de bedreiging	10
2.1 Huidige situatie	10
2.2 Toekomstige situatie	14
3 Landschappelijke analyse.....	19
3.1 Topografische situering	19
3.2 Bodemkundige situering	22
4 Archeologische voorkennis	26
4.1 Historische achtergrond.....	26
4.2 Inventarissen onroerend erfgoed.....	27
4.3 Cartografische en iconografische bronnen	30
4.4 Recente landschapsveranderingen	34
5 Besluit	37
6 Bibliografie	39
DEEL 2 Programma van maatregelen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1 Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2 Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied	8
Figuur 2: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied	10
Figuur 3: Grondplan van het projectgebied – huidige toestand	11
Figuur 4: Doorsnede van het projectgebied (noord – zuid) – huidige toestand	11
Figuur 5: Schematische voorstelling van de zones binnen het projectgebied	12
Figuur 6: Huidige situatie van het projectgebied vanuit de Sint-Annastraat (Google Street View 2023) ...	12
Figuur 7: Huidige situatie van het projectgebied vanuit de Zakkaai (Google Street View 2023)	13
Figuur 8: Huidige toestand van het projectgebied – binnenplaats (Foto 8 en Foto 9, initiatiefnemer 2022/2023)	13
Figuur 9: Schematisch overzicht van geplande bodemingrepen met maximale dieptes (m-mv)	15
Figuur 10: Grondplan fundering & riolering projectgebied – toekomstige situatie	16
Figuur 11: Grondplan gelijkvloers projectgebied – toekomstige situatie.....	17
Figuur 12: Doorsnede projectgebied (noord – zuid) met aanduiding funderingen – toekomstige situatie	17
Figuur 13: Doorsnede projectgebied (oost – west) met aanduiding funderingen – toekomstige situatie..	18
Figuur 14: 3D weergave van het projectgebied (kruispunt Zakkaai en Sint-Annastraat) – toekomstige situatie	18
Figuur 15: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied	19
Figuur 16: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, macroniveau	20
Figuur 17: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, microniveau	21
Figuur 18: Hoogteprofielen in m-TAW (Boven: N-Z Onder: W-O).....	21
Figuur 19: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied	21
Figuur 20: Boorpunten met beschreven bodemprofiel (Geopunt, 2023)	23
Figuur 21: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied	24
Figuur 22: Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het projectgebied	24
Figuur 23: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied	25
Figuur 24: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied	25
Figuur 25: Visuele weergave van de Inventaris Onroerend Erfgoed rondom het projectgebied. (IOE, 2022).	27
Figuur 26: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris in dichte omgeving. (CAI, 2022).	28
Figuur 27: Kaart van Jacob van Deventer (1550 – 1565) met aanduiding van het projectgebied	30
Figuur 28: Villaret-kaart met aanduiding van het projectgebied	31
Figuur 29: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied	31
Figuur 30: Primitief kadasterplan met aanduiding van het projectgebied.....	32
Figuur 31: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied	32
Figuur 32: Vandermaelen-kaart met aanduiding van het projectgebied	33
Figuur 33: Topografische kaart van 1873 met aanduiding van het projectgebied.....	33
Figuur 34: Topografische kaart van 1904 met aanduiding van het projectgebied.....	34
Figuur 35: Stafkaart van België, 1944, Nr. 620, schaal 1:28.472 (bron: Cartesius)	35
Figuur 36: Orthofotomozaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied	35
Figuur 37: Orthofotomozaïek uit 1988 met aanduiding van het projectgebied	36
Figuur 38: Meest recente orthofotomozaïek met aanduiding van het projectgebied.....	36
Figuur 39: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied.....	38

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de geplande bodemingrepen per niveau	15
Tabel 2: Tabel met de locatie van het onroerend erfgoed gelegen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied. (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed, 2022)	28
Tabel 3: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied (Centrale Archeologische Inventaris 2022).....	29
Tabel 4: Overzicht van de publicaties in de omgeving van het projectgebied (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2022).....	29

1 INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectgegevens	
Naam + adres projectgebied	
- Straat + nr.:	Sint-Annastraat 47
- Postcode:	9500
- Fusiegemeente:	Geraardsbergen
Lambertcoördinaten (1972; EPSG:31370)	Bereik: NE: [115 530,26 m 162 900,41 m] SE: [115 531,86 m 162 883,89 m] SW: [115 509,32 m 162 880,83 m] NW: [115 511,91 m 162 900,72 m]
Kadaster	
- Gemeente:	Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.
- Afdeling:	Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.
- Sectie:	Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.
- Percelen:	Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.
Onderzoekstermijn	Januari 2023
Oppervlakten:	- Betrokken percelen: 398m² - Projectgebied: 398m² - Geplande bodemingreep: 398m²

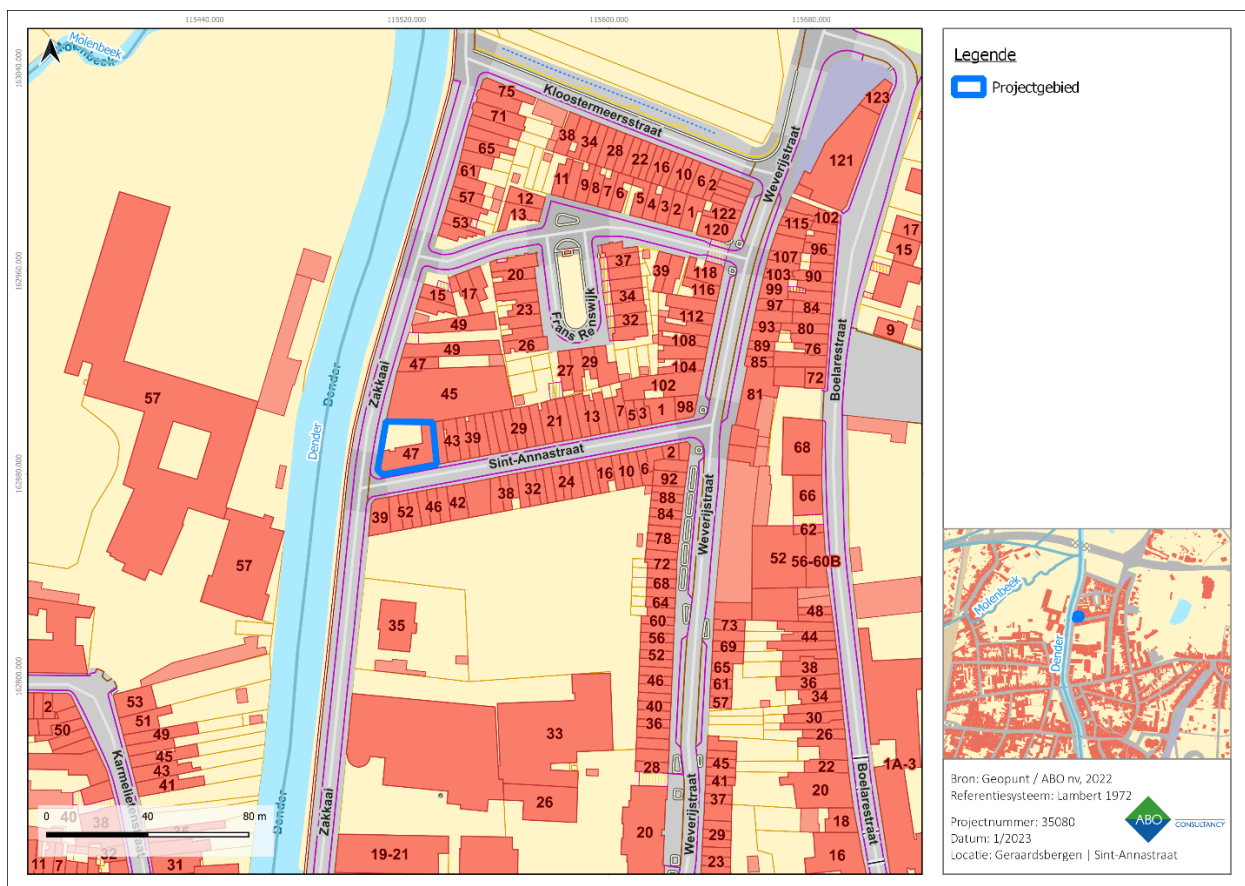
1.2 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK EN WETTELIJK KADER

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. De geplande werkzaamheden aan de Sint-Annastraat 47 te Geraardsbergen houden de volledige afbraak van bestaande bebouwing op het perceel in, waarna er een nieuw gebouw op het perceel wordt gezet. De geplande werken van 398m² worden beschouwd als een ingreep in de bodem.

Het projectgebied valt buiten een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Verder bevindt het zich buiten een definitief of tijdelijk beschermde archeologische site maar wel in een vastgestelde archeologische zone. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze werken van toepassing zijn de 300m² overschrijdt en de geplande werken meer dan 100m² zullen inhouden, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een omgevingsvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Het bureauonderzoek moet uitwijzen of een vooronderzoek met ingreep in de bodem mogelijk en wenselijk is voor het projectgebied.

1.3 AFBAKENING VAN HET PROJECTGEBIED

Het projectgebied komt overeen met perceel **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** (Geraardsbergen, afdeling 1, sectie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) dat gelegen is aan de Sint-Annastraat 47. Het perceel bevindt zich aan de rand van de historische stadskern van Geraardsbergen. Ten westen van het projectgebied grenst aan de overkant van de aangelegen straat (Zakkaai) de oever van de Dender (zie Figuur 1). In totaal beslaat het projectgebied een oppervlakte van ca. **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied

1.4 DOEL VAN HET ONDERZOEK EN ONDERZOEKSTRATEGIE

Deze archeologienota heeft als doel na te gaan welke archeologische resten er te verwachten zijn ter hoogte van het projectgebied en in welke mate deze bedreigd worden door de nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek in deze archeologienota heeft drie objectieven:

- Er wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied;
- Er wordt nagegaan welke bewaring te verwachten is en in welke mate ze bedreigd worden door de geplande bodemingrepen;
- Er wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

De gegevens waarop het onderzoek gebaseerd is, worden gehaald uit de door de initiatiefnemer aangeleverde plannen in combinatie met bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten. Het is steeds de bedoeling om het archeologisch verwachtingsprofiel te confronteren met de aard van de geplande werken om zo de impact ervan op het bodemarchief te bepalen.

De volgende stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- Een studie van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het projectgebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiertoe worden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- Een studie van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geeft inzicht in het archeologisch potentieel van het Projectgebied (hfst. 4). Hierbij worden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

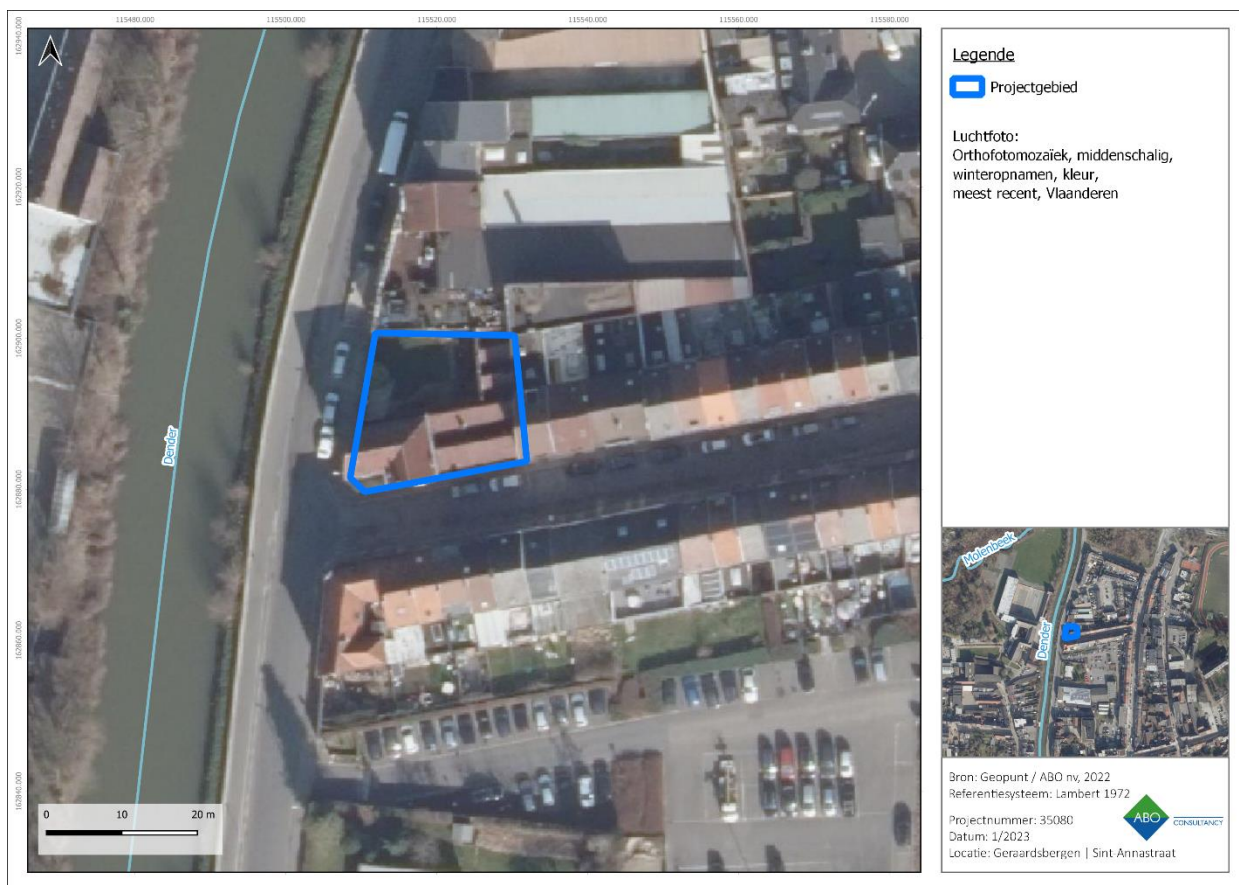
Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt een advies geformuleerd omtrent een eventueel archeologisch vooronderzoek, een vervolgonderzoek, een *in situ* bewaring of een 'geen maatregelen'.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

De plannen van de bestaande toestand en de ontwerpplannen van de nieuwe situatie die zijn aangeleverd door de initiatiefnemer zijn als bijlagen toegevoegd aan deze archeologienota om de leesbaarheid te garanderen.

2.1 HUIDIGE SITUATIE

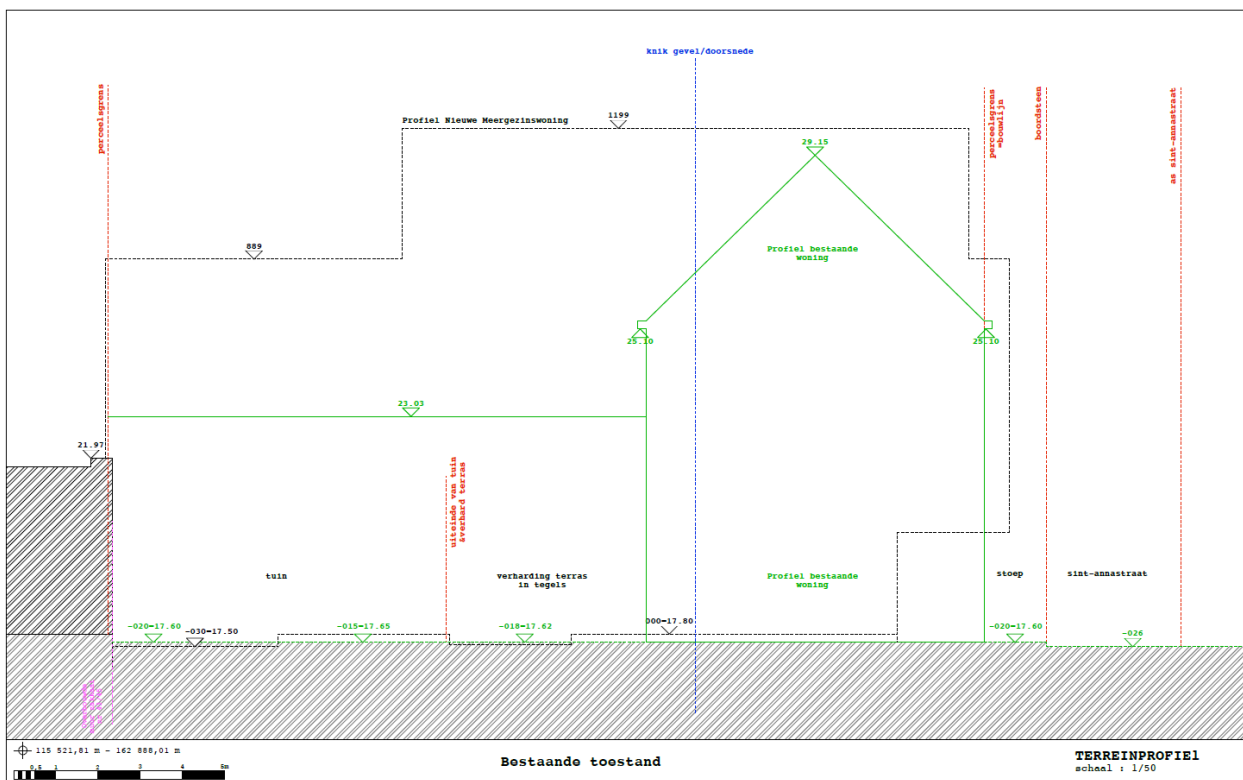
Het projectgebied is gelegen op de hoek van twee straten, de Sint-Annastraat en de Zakkaai, en omvat een totale oppervlakte van ongeveer 400m² (Figuur 2). Er zijn twee onderscheidbare zones binnen het projectgebied. Aan de noordwestelijke hoek bevindt zich een **groenzone (tuin) van ca. 160m²** waar een verharding in de vorm van een betegeld terras en een kiezelpad is aangebracht. In totaal beslaat het onverharde deel een oppervlakte van ca. 55m². De rest van het projectgebied bevat bebouwing waar **geen kelder** onder aanwezig is. De onverharde groenzone wordt ter hoogte van de Zakkaai omsloten door een muur (Figuur 7). De dieptes van de funderingen en muren van het projectgebied in de huidige toestand zijn niet gekend. Hier kan dus geen accurate inschatting van worden gemaakt.

Figuur 2: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied

Figuur 3: Grondplan van het projectgebied – huidige toestand

Figuur 4: Doorsnede van het projectgebied (noord – zuid) – huidige toestand

Figuur 5: Schematische voorstelling van de zones binnen het projectgebied

Figuur 6: Huidige situatie van het projectgebied vanuit de Sint-Annastraat (Google Street View 2023)

Figuur 7: Huidige situatie van het projectgebied vanuit de Zakkaai (Google Street View 2023)

Figuur 8: Huidige toestand van het projectgebied – binnenplaats (Foto 8 en Foto 9, initiatiefnemer 2022/2023)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De huidige bebouwing op het projectgebied zal volledig afgebroken worden. De aanwezige funderingen zullen worden verwijderd. Vervolgens wordt op het ganse projectgebied een nieuwbouw geplaatst waarbij het perceel bijna in zijn geheel zal verhard worden. Het vloerniveau van dit gebouw werd gelijkgesteld met de **huidige hoogte van het maaiveld binnen het perceel [17,80m-TAW]**. Daarbij zullen er **funderingsbalken** (ca. 36m²) worden aangebracht over de gehele oppervlakte van het perceel. Deze komen tot op **maximum 0,80m-mv [17,00m-TAW]**. Tevens wordt er een **liftput** (ca. 5m²) aangelegd onder een gedeelte van het perceel die uiterlijk tot op **1,40m-mv [16,40m-TAW]** komt. Daarnaast wordt er een **regenput en septische put** (ca. 1m² per put) aangelegd die beiden tot op **2,0m-mv [15,80m-TAW]** komen. Er is op de plannen ook sprake van een **bouwput** (ca. 1m²) die aangelegd zal worden met nutsvoorzieningen, met een **maximale diepte van 1,2m-mv [16,60m-TAW]**. Tot slot zal er een kleine **onverharde groenzone** (ca. 56m²) voorzien worden aan de zuidwestelijke hoek van het perceel. In deze groenzone worden in totaal **5 palen** geplaatst die het gebouw ondersteunen, die **elk een fundering krijgen van maximum 0,8m-mv diep [tot 17,00m-TAW]**.

Er wordt **geen** kelder aangebracht onder het gebouw, waardoor er tussen de funderingsbalken geen verharding zal aangebracht worden op 0,8m-mv diepte. Voorts is er geen aangeving over de diepte van de fundering voor de vloeren (tussen de funderingsbalken), echter is het aangeraden een **buffer van 0,15m-mv - 0,20m-mv [17,60m-TAW] te rekenen voor de verharding** (beton) die **onder de vloer van het gelijkvloers** zal worden aangebracht, waarin tevens ook riool afvoerleidingen en andere nutsleidingen worden voorzien.

In de beschrijving van het architectenbureau werd medegedeeld dat er, naargelang de uitkomst van het stabiliteitsonderzoek, enkele lokale **paalfunderingen** kunnen worden aangebracht die **maximaal tot 13m-mv [4,80m-TAW]** kunnen gaan. Echter zijn er op de finale plannen van het architectenbureau geen aanwijzingen gebracht van deze paalfunderingen en kan er geen accurate inschatting gemaakt worden naar de concrete bodemingreep hiervoor.

Er kan geconcludeerd worden dat er verschillende bodemingrepen zullen gebeuren over het gehele projectgebied.

Zie **figuur 9** voor een schematisch overzicht van de locaties van de bodemingrepen en de maximale dieptes die daarbij aangegeven zijn.

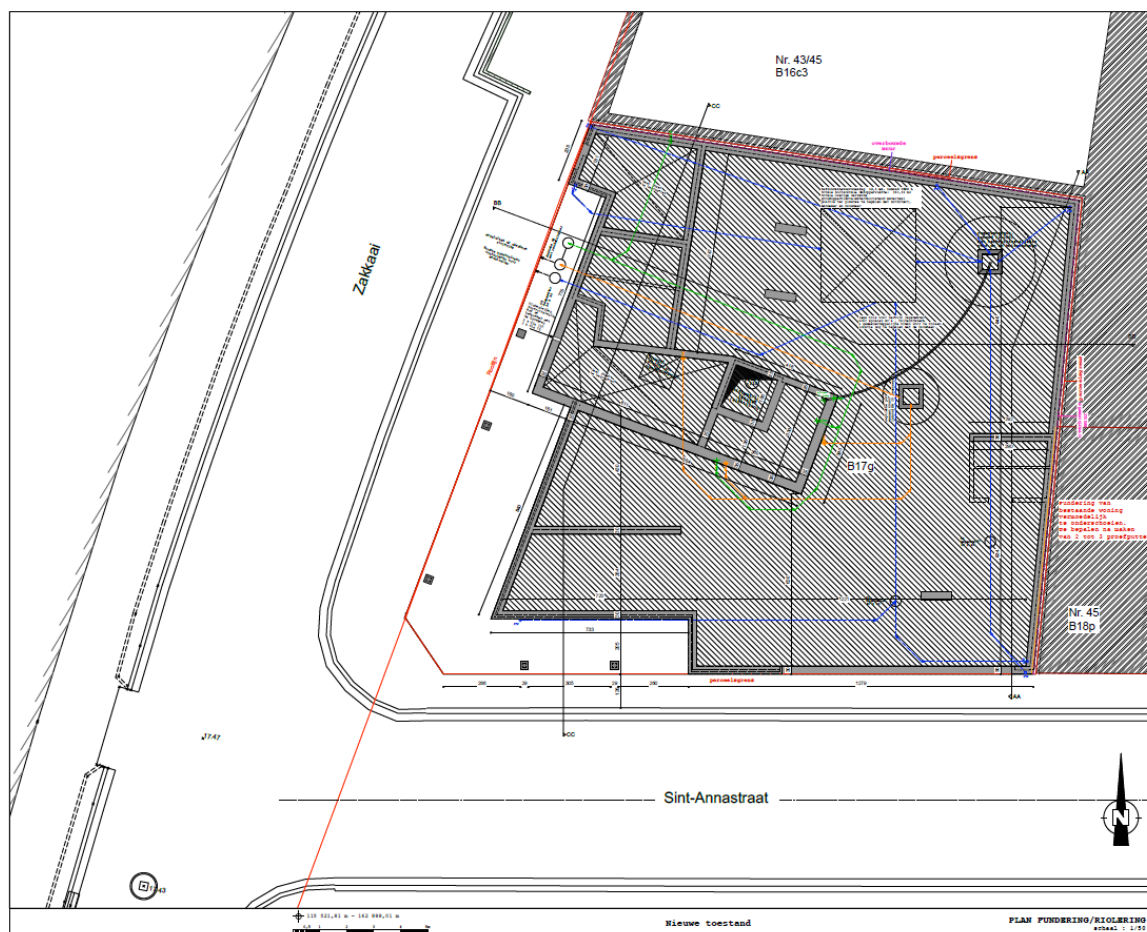
Locatie	Ingrep	Oppervlakte (m ²)	Diepte (cm-mv)	Maximale diepte, inclusief buffer
Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.	Funderingsbalken	Ca. 36m ²	80cm-mv	17,00m-TAW
Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.	Fundering vloeren (incl. leidingen)	Ca. 298m ²	15cm-mv / 20cm-mv	17,60m-TAW
Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.	Liftput	Ca. 5m ²	140cm-mv	16,40m-TAW
Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.	Septische put	Ca. 1m ²	200cm-mv	15,80m-TAW
Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.	Regenput	Ca. 1m ²	200cm-mv	15,80m-TAW

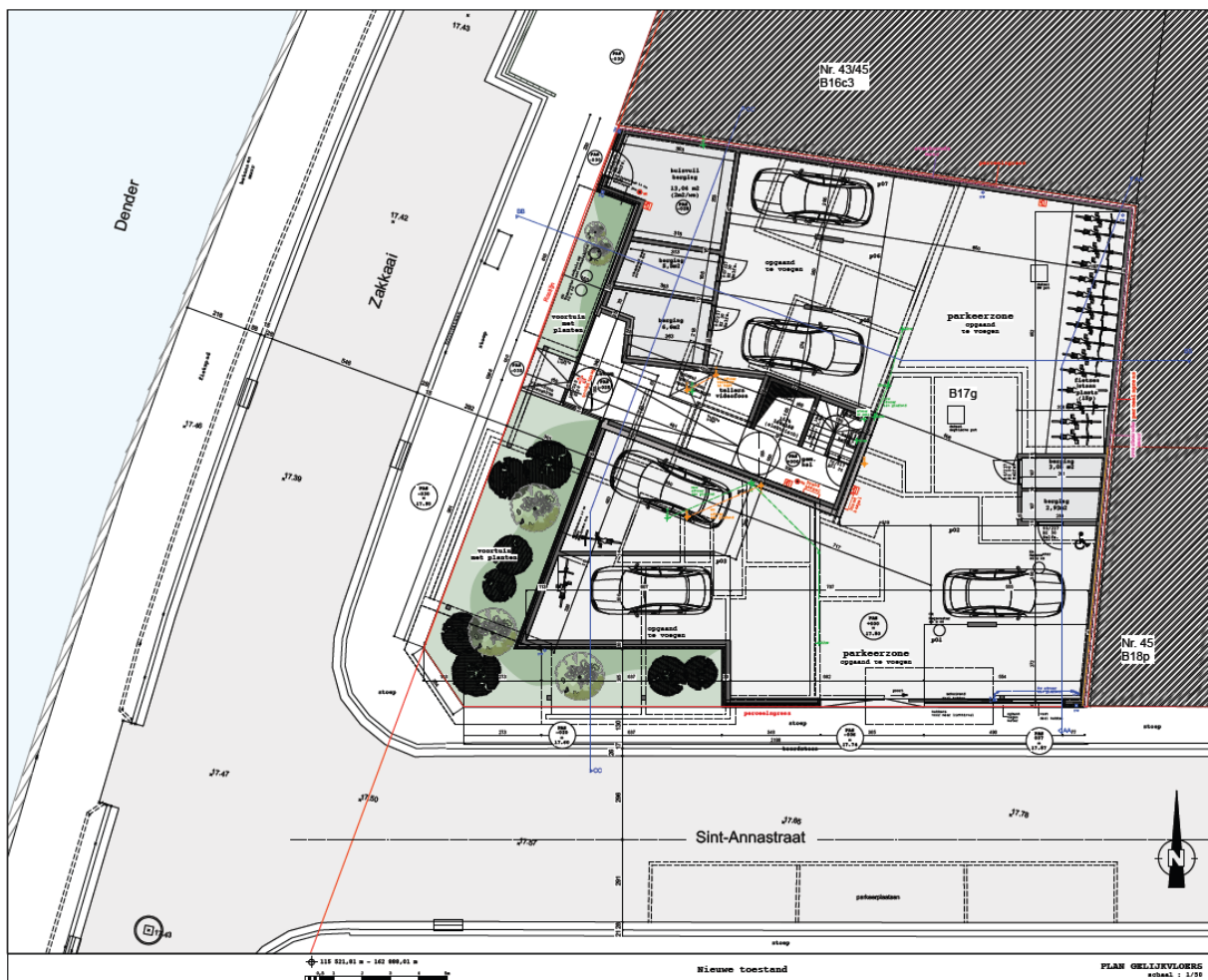
Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.	Bouwput	Ca. 1m ²	120cm-mv	16,60m-TAW
--------------------------------------	---------	---------------------	----------	------------

Tabel 1: Overzicht van de geplande bodemingrepen per niveau

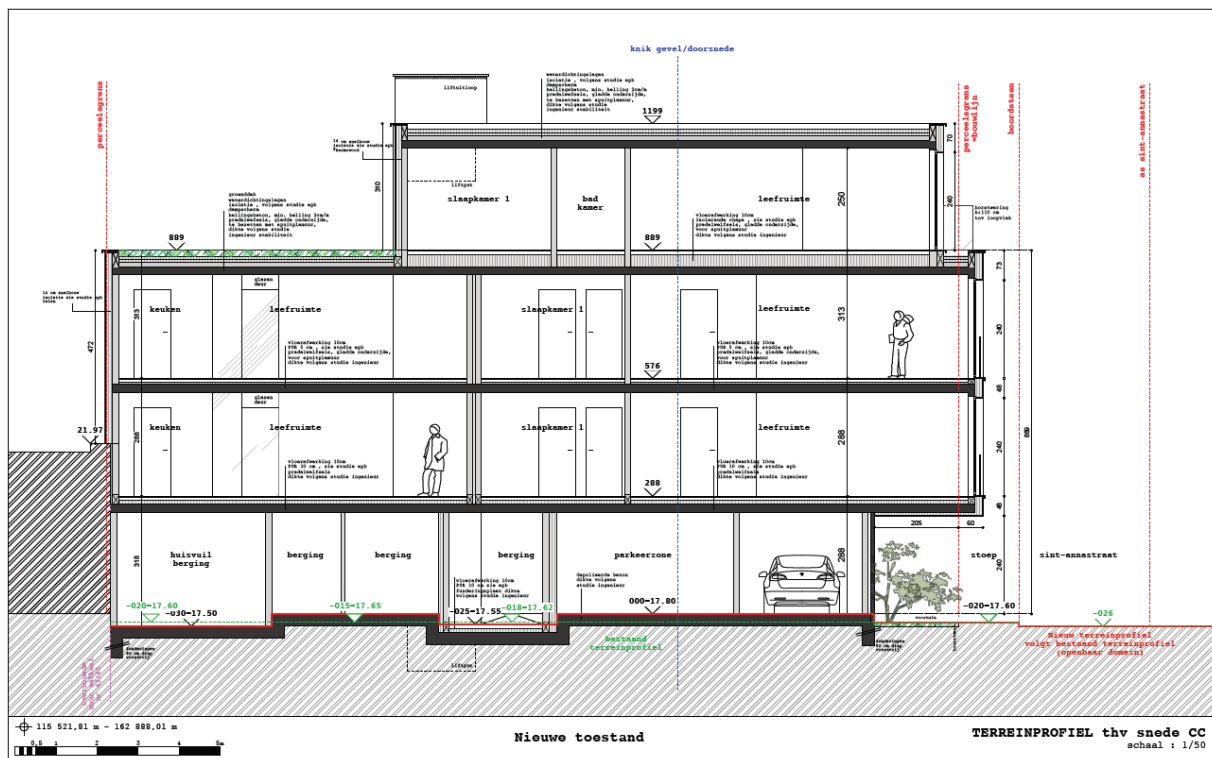

Figuur 9: Schematisch overzicht van geplande bodemingrepen met maximale dieptes (m-mv)

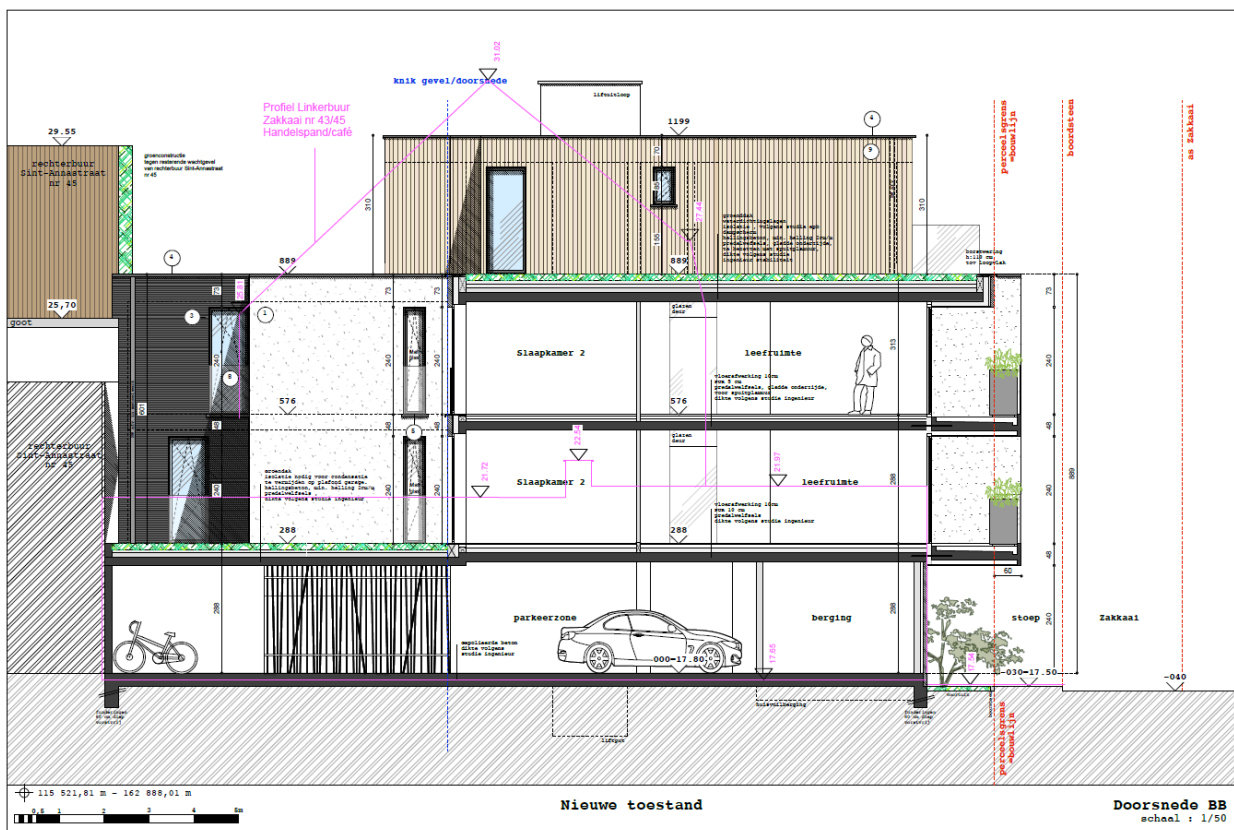

Figuur 11: Grondplan gelijkvloers projectgebied – toekomstige situatie

Figuur 12: Doorsnede projectgebied (noord – zuid) met aanduiding funderingen – toekomstige situatie

Figuur 13: Doorsnede projectgebied (oost – west) met aanduiding funderingen – toekomstige situatie

Figuur 14: 3D weergave van het projectgebied (kruispunt Zakkaai en Sint-Annastraat) – toekomstige situatie

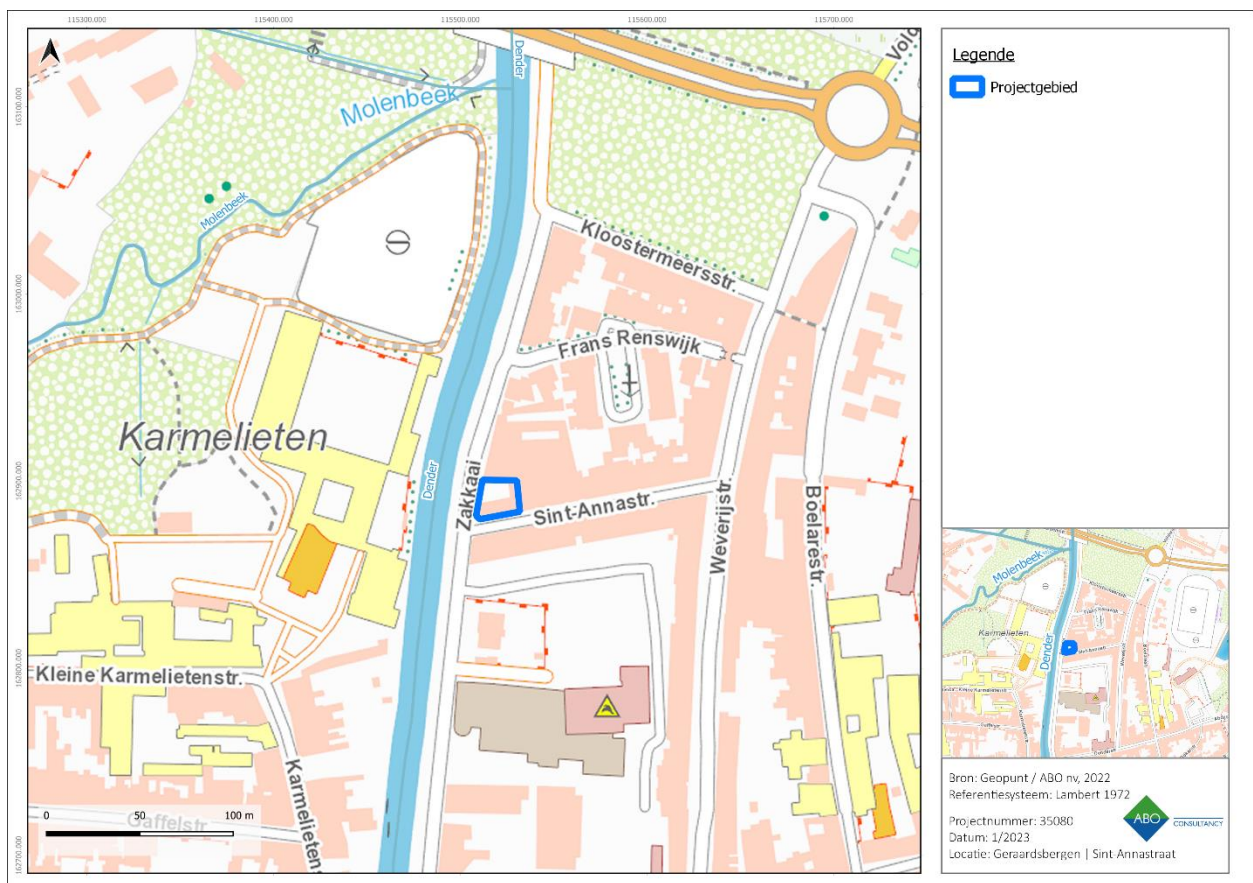
3 LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

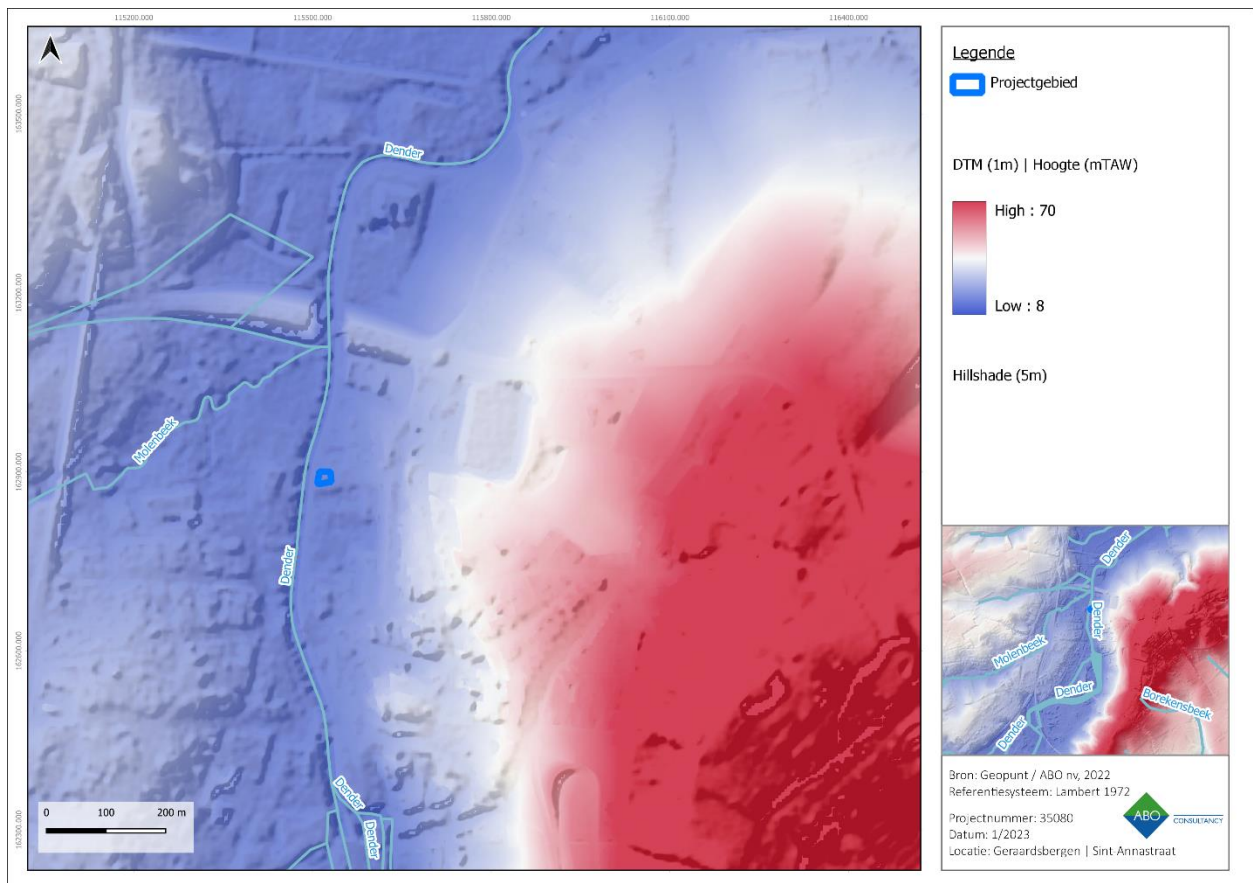
Vanuit landschappelijk standpunt ligt het projectgebied aan de rand van het centrum van Geraardsbergen in een woonzone. Langs de westelijke kant van het projectgebied verloopt de Dender, waardoor er potentieel sprake kan zijn van alluviale erosie processen die een directe invloed hebben gehad op het projectgebied. Ten Noorden van de bebouwde zone, langs de Kloostermeersstraat, bevindt zich een groene zone die bedoeld wordt als loofbos. Deze groene zone loopt door aan de andere oever van de Dender tot aan de Karmelieten wijk (Figuur 15).

Het Digitaal Hoogtemodel geeft weer dat het projectgebied gelegen is op de (opgehoogde en verharde) oever van de Dender rivier (Figuur 16). Alluviale deposities kunnen mogelijk aanwezig zijn onder de ophogingspakketten die onder de verharding van de oever (Zakkaai) zijn aangebracht. De hoogteprofielen tonen een vlak terrein met minimale schommeling, zowel van west naar oost alsook van noord naar zuid, tussen 17,8 en 18,1m-TAW (Figuur 17 & 18).

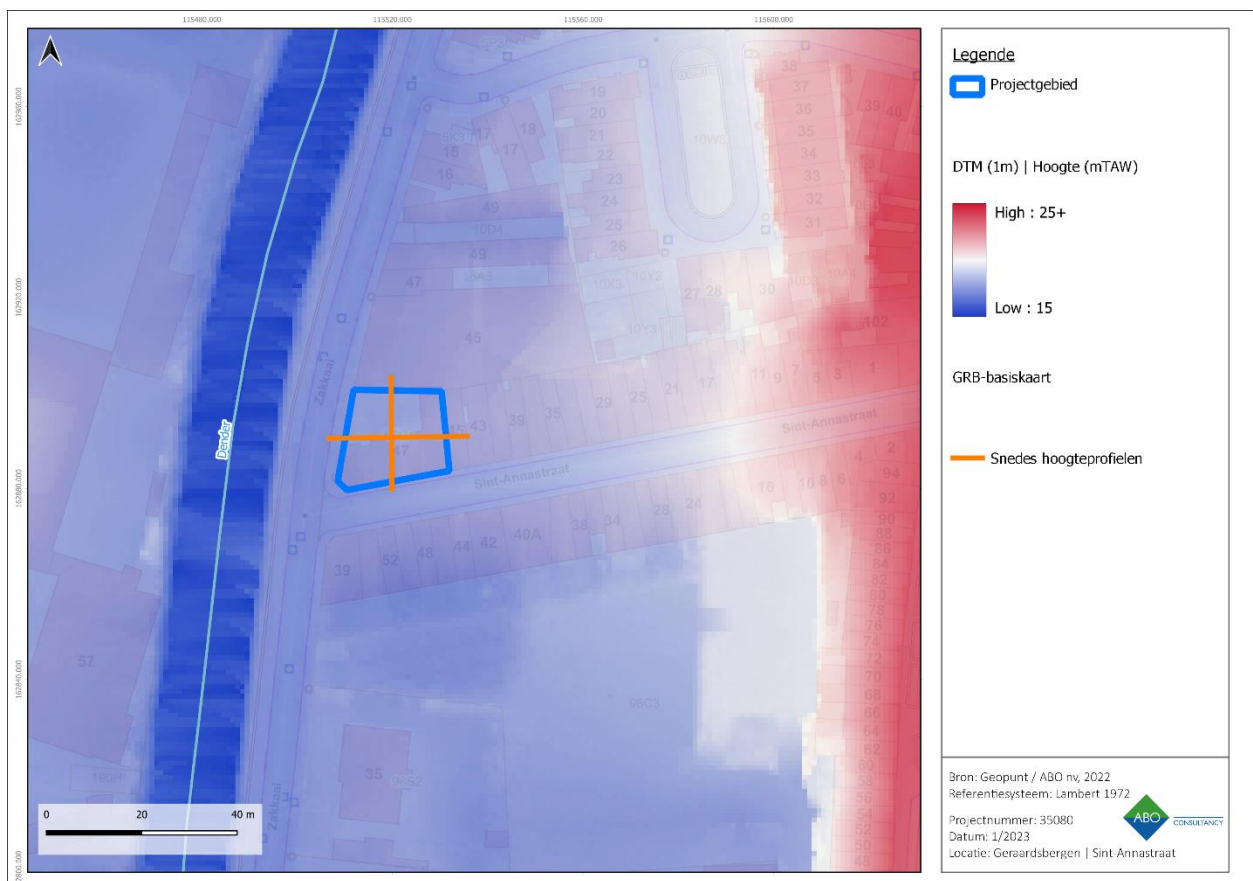
Het DHM Skyview (factor 0,25) geeft een zeer verstoord beeld omwille van de hoge graad van bebouwing in de zone rondom het projectgebied. Enkele zaken zijn redelijk goed zichtbaar, zoals het verloop van de Dender en de Molenbeek, alsook de atletiekpiste en de ophoging die aangelegd werd onder de N495 (Zonnebloemstraat), ten westen van het rond punt met de Weverijstraat en de Voldersstraat (Figuur 19).

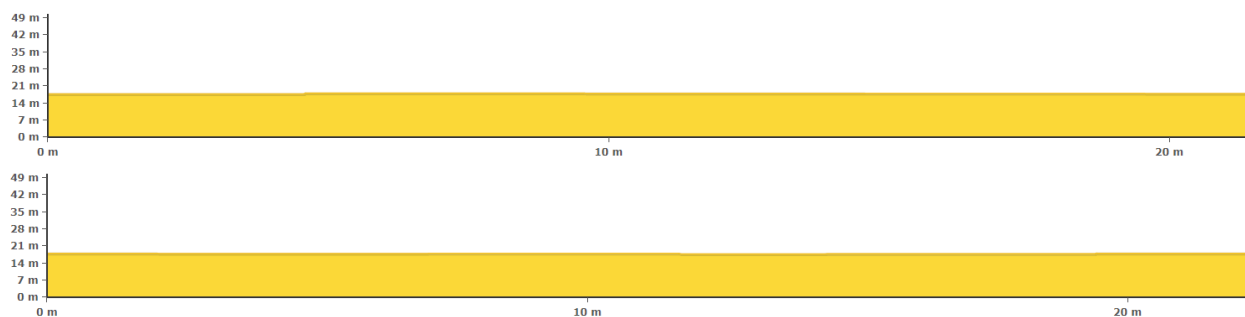
Figuur 15: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 16: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, macroniveau

Figuur 17: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, microniveau

Figuur 18: Hoogteprofielen in m-TAW (Boven: N-Z | Onder: W-O)

Figuur 19: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

De gedigitaliseerde Bodemkaart van het Vlaams Gewest (figuur 21) toont aan dat het projectgebied in zijn geheel gelegen is in een door de mens verstoorde bodem waarvan het oorspronkelijke bodemtype niet meer achterhaald kon worden (bodemtype **OB**). Ten noorden van het projectgebied, aan de oostelijke oever van de Dender, bevinden zich vochtige tot zeer natte zandleem gronden (types **Lhp**, **Lfp**, **Lep**, **Ldp** & **Lcp**). Het betreft in dit geval matig tot sterk gleyige gronden zonder enige vorm van profielontwikkeling (Van Ranst, en Sys 2000). Langs de westelijke oever van de Dender treffen we dan weer een ander type bodem aan, namelijk matig tot natte leem gronden (types **Adpb** & **Aep**). Dit zijn bodemtypes die matig tot sterk gleyig kunnen zijn en die geen profielontwikkeling kennen (Van Ranst, en Sys 2000).

Volgens de Quartairgeologische kaart (schaal 1:200 000) bestaat het projectgebied uit **type 3a bodem** (Figuur 22). In hoofdzaak bestaat de bodem uit fluviatiele afzettingen die zich doorheen het Holocene (en mogelijks ook tijdens het laat-Weichseliaan) hebben opgestapeld (**FH**). Daaronder bevindt zich een pakket met eolische afzettingen (voornamelijk silt) dat zich tijdens het Weichseliaan en mogelijks het vroeg-Holocene heeft afgezet (**ELPw**). In datzelfde pakket bevinden zich tevens hellingsafzettingen uit het Quartair (**HQ**). Tot slot ligt daaronder een pakket fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (**FLPw**).

Het projectgebied ligt op de tertiaire afzettingen van het **lid van Saint Maur** dat een deel uitmaakt van de formatie van Kortrijk (Figuur 23). Het betreft een marine afzetting, voornamelijk bestaande uit kleiige sedimenten en specifiek met zeer fijn siltige klei met dunne intercalaties van grofsiltige klei of kleiige, zeer fijne silt. Het lid van Saint Maur kan, samen met het onderliggende lid van Mont-Héribu, een dikte kennen tot 42m (Jacobs *et al.* 1999).

Er is geen vastgestelde potentiële bodemerosie. De omgeving rondom het projectgebied is zodanig uitgebouwd en verhard dat er weinig tot geen natuurlijke erosie het perceel nog kan treffen. De oever van de Dender is voorts ingedijkt en verhard zodat alluviale erosie ook tot een minimum beperkt blijft.

Het projectgebied is volgens de Bodembedekkingskaart in gebruik als gebouw (rood) alsook graszone (groen) en afgedekt (grijs). Deze kaart is weinig aanvullend en bevestigt hierbij de GRB (Figuur 24).

In de directe nabijheid van het projectgebied werden in 1941 twee boringen uitgevoerd tot op 20m diepte, waarbij een gedetailleerde beschrijving werd opgemaakt van het bodemprofiel (Figuur 20). Beide bodemprofielen geven aan dat de eerste 3 meter onder het maaiveld (ca. 17,5m-TAW) de bodemgelaagdheid volledig verstoord is. Dit komt mede doordat er aangevulde grond als ophoging werd gedeponeed. Vervolgens vertonen beide bodemprofielen een pakket dat als 'modern' gelabeld werd. Uit deze profielen kunnen we afleiden dat de bovenste 6 meter onder het maaiveld naar alle waarschijnlijkheid weinig concrete archeologische sporen zullen bevatten.

kb30d100w-B46 [direct ten zuiden van het projectgebied] (Bron: [DOV](#))

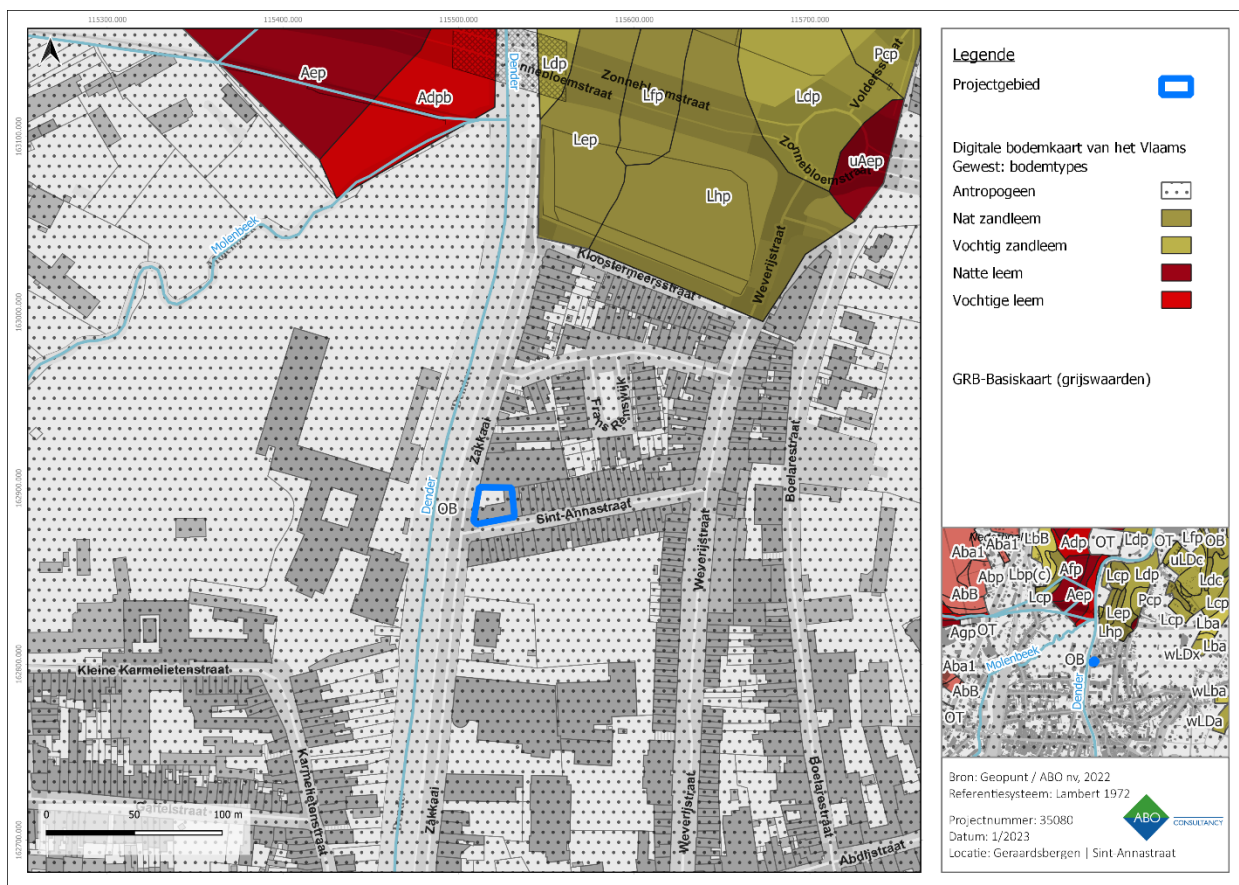
Boordiepte	Diepte onder maaiveld	Beschrijving
Om tot 12m	17,55m-TAW tot 5,55m-TAW	[Q] Groepen van Quartaire Afzettingen
	17,55m-TAW tot 14,55m-TAW – Verstoord (aangevulde grond) 14,55m-TAW tot 11,55m-TAW – Modern 11,55m-TAW tot 5,55m-TAW – Pleistoceen	
12m tot 20m	5,55m-TAW tot -2,45m-TAW	[T] KoSM – Lid van Saint Maur (leperiaan)

kb30d100w-B51 [ten zuidwesten van het projectgebied, aan de overkant van de Dender] (Bron: [DOV](#))

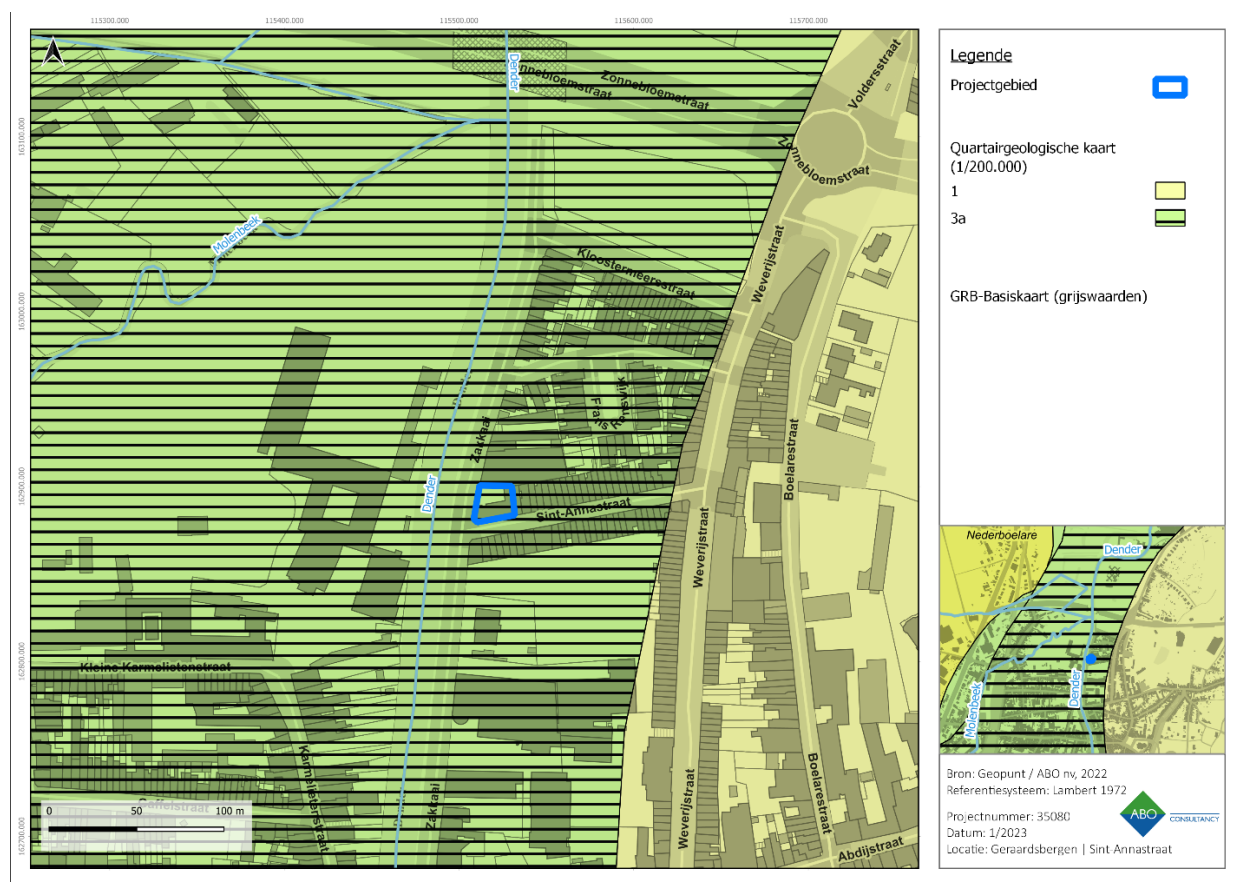
Boordiepte	Diepte onder maaiveld	Beschrijving
Om tot 14m	17,64m-TAW tot 3,64m-TAW	[Q] Groepen van Quartaire Afzettingen
	17,64m-TAW tot 14,64m-TAW – Verstoord (aangevulde grond) 14,64m-TAW tot 11,64m-TAW – Modern 11,64m-TAW tot 3,64m-TAW – Pleistoceen	
14m tot 20m	3,64m-TAW tot -2,36m-TAW	[T] KoSM – Lid van Saint Maur (leperiaan)

Figuur 20: Boorpunten met beschreven bodemprofiel (Geopunt, 2023)

Figuur 21: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 22: Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het projectgebied

Figuur 23: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 24: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied

4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1 HISTORISCHE ACHTERGROND

De stad Geraardsbergen werd door Boudewijn VI (graaf van Vlaanderen) gesticht tussen 1067 en 1070 als een versterking zijnde voor het Vlaamse grondgebied, op het grensgebied tussen de graafschappen Henegouwen en Brabant. De stad kende een vrij snelle demografische expansie en ontwikkeling, wat mede veroorzaakt werd door de aanwezigheid van de Sint Adriaansabdij die in 1081 van Dikkelvenne naar Geraardsbergen werd verplaatst. De stad zelf speelde economisch een belangrijke rol in het Graafschap Vlaanderen, mede dankzij bloeiende huidenvetterijen en lakenweverijen die vanaf de 13^e eeuw in opmars kwamen. Geraardsbergen is doorheen de middeleeuwen en in de nieuw(st)e tijd veelvuldig belaagd geweest tijdens verscheidene oorlogen, die op hun beurt vele verwoestingen teweeg hebben gebracht die zeer waarschijnlijk hun sporen hebben nagelaten in het archeologisch bodemarchief.

Over de oudste menselijke sporen binnen de historische stadskern van Geraardsbergen (**Inventaris OE: 13428**) is weinig geweten, buiten enkele prehistorische vondsten die in de Dender zijn aangetroffen tijdens kanalisatiewerken¹. De oudste stadskern bevindt zich aan de linker oever van de Dender, deze plaats kent ook wel de naam *Hunnegem*, een Germaans *-ingaheim* toponiem dat op zijn beurt aangeeft dat er al bewoning in dit gebied was tussen de 6^e en 8^e eeuw. Waarschijnlijk kent de kerk die in Hunnegem staat zijn oorsprong als een eigenkerk binnen een heerlijk domein. Er zijn nog tal van aanwijzingen dat de vroegste occupatie restanten teruggaan naar de vroege middeleeuwen, zo is er een Merovingisch grafveld aanwezig in Overboelare (net ten zuidwesten van de historische stadskern), de Sint-Aldegondiskerk (vernoemd naar een heilige uit de 7de eeuw), de dorpskern die op een kouterrug is gelegen (typisch voor vroegmiddeleeuwse nederzettingen), enzovoort. Archeologische restanten uit de vroege middeleeuwen kunnen dus nog opduiken binnen de historische kern van Geraardsbergen. Rond het jaar 1068 verkreeg de stad haar stadsrechten en werd de stad versterkt met een burcht. Van die versterking zijn nog geen archeologische gegevens teruggevonden. Vanaf omstreeks 1070 verschuift de verdere ontwikkeling van de stad voornamelijk naar de rechter oever van de Dender.

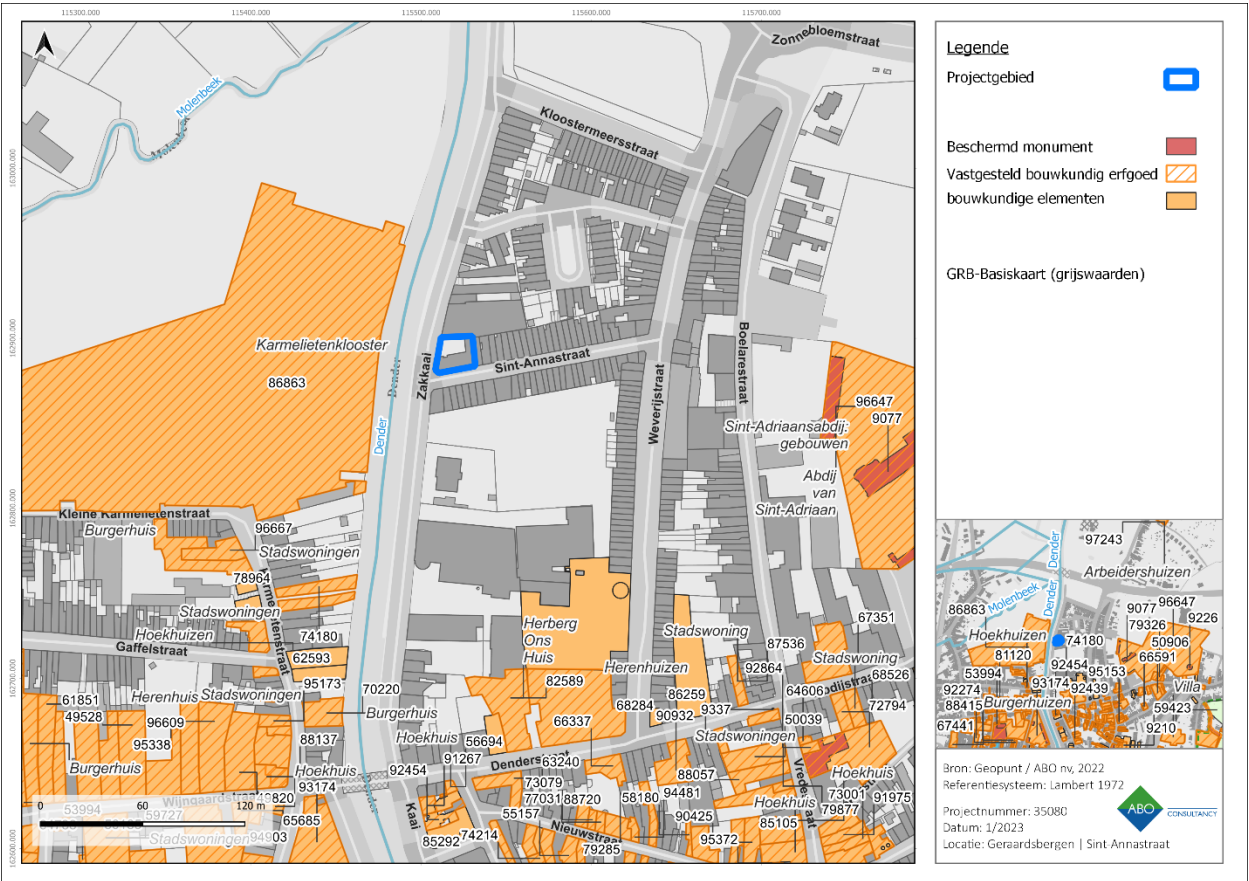
De historische stadskern bevat een vrij goed bewaard en zeer gevarieerd bodemarchief. Dit bodemarchief is het resultaat van een zeer gedurige, complexe en continue bewoningsgeschiedenis. De mate van verstoringen in de bodem vallen niet op voorhand in te schatten.

¹ Zie: Bauwens-Lesenne 1962

4.2 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.2.1 BESCHERMDE EN VASTGESTELDE ERFGOEDWAARDEN

Volgens de Inventaris Bouwkundig Erfgoed bevindt er zich mogelijks wel erfgoedwaarden op het projectgebied (Figuur 25). In de directe omgeving zijn enkele elementen van waardevol bouwkundig erfgoed aanwezig, maar geen enkel daarvan staan in rechtstreeks contact met het projectgebied. De meest relevante erfgoedelementen in de nabijheid van het projectgebied zullen hieronder worden opgenomen in Tabel 2.

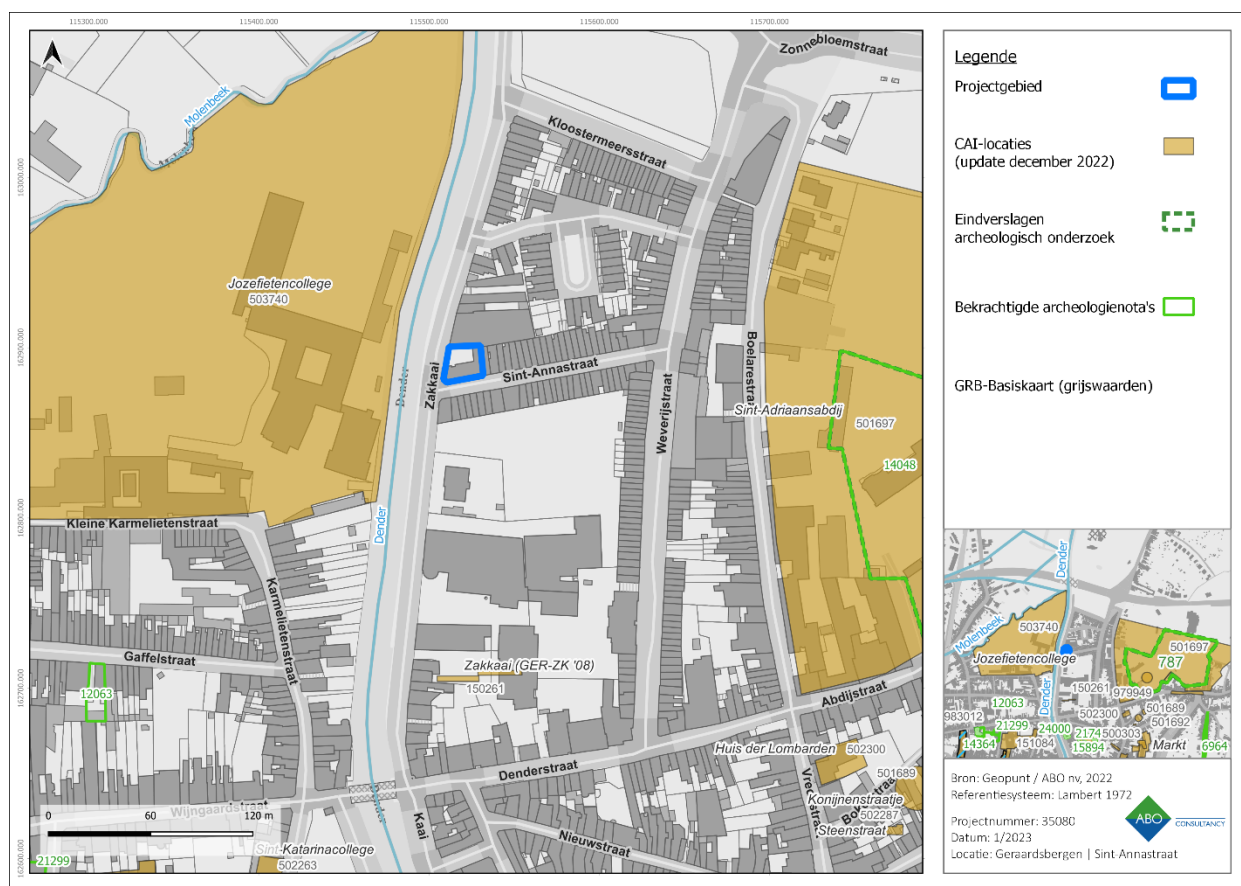
Figuur 25: Visuele weergave van de Inventaris Onroerend Erfgoed rondom het projectgebied. (IOE, 2022).

ID	Adres	Naam	Bescherming
86863	Karmelietenstraat 57 (Geraardsbergen)	Karmelietenklooster	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
96647	Abdijstraat 10 (Geraardsbergen)	Abdij van Sint-Adriaan	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
9077	Abdijstraat 10 (Geraardsbergen)	Sint-Adriaansabdij: gebouwen	Beschermd monument
68284	Denderstraat 25-29 (Geraardsbergen)	Herenhuizen	Vastgesteld bouwkundig erfgoed
82589	Denderstraat 33-35 (Geraardsbergen)	Herberg Ons Huis	Vastgesteld bouwkundig erfgoed

Tabel 2: Tabel met de locatie van het onroerend erfgoed gelegen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied. (Bron: Inventaris Onroerend Erfgoed, 2022)

4.2.2 ARCHEOLOGISCHE DATA

In de nabije omgeving van het projectgebied zijn er verschillende meldingen uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bekend van archeologische sporen en/of vondsten die een licht kunnen werpen op menselijke occupatie in het verleden (Figuur 26). Het gaat hier voornamelijk om resten uit de middeleeuwen (zowel vroege als late). In mindere mate zijn er ook meldingen van archeologisch erfgoed uit de Nieuwe tijd (18^e eeuw).

Figuur 26: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris in dichte omgeving. (CAI, 2022).

Op basis van de beschikbare gegevens lijkt er geen grotere trefkans te zijn voor een specifieke periode. Het kan echter niet uitgesloten worden dat er archeologische resten en/of sporen uit uiteenlopende archeologische perioden aanwezig kunnen zijn op het terrein. In deze situatie moet evenwel ook rekening gehouden worden met de kans op bewaring van archeologische resten en de mogelijke kenniswinst bij eventueel verder onderzoek.

CAI	Locatie	Datering	Omschrijving	Bron
503740	Geraardsbergen	Middeleeuwen Volle Middeleeuwen	stichting door de Karmelieten, het klooster en de kerk werden gebouwd op de plaats van een vervallen kasteel: Ter Gracht 1466. Kasteel maakte deel uit	Archief OE

CAI	Locatie	Datering	Omschrijving	Bron
		Late middeleeuwen	van de verdedigingsgordel van de stad. In 1971 zijn er grondvesten gevonden in de kloostertuin (12de eeuw)	
501697	Geraardsbergen	Vroege Middeleeuwen Volle Middeleeuwen Late Middeleeuwen 16 ^e eeuw 17 ^e eeuw	Stadswallen uit vroege ME Oorspronkelijke naam Sint-Pietersabdij (Benedictijnenabdij). Bijna alles werd afgebroken, behalve het abtenhuis, de toegangspoort en de stallingen Inhumatiegraven uit de volle ME + grafkelders 16de-eeuwse afvalkuil waarin aardewerk, munten, ijzeren/koperen voorwerpen en dierlijke beenderen werden gevonden. 17 ^e eeuwse klokkengieterij (gelinkt aan abdijkerk), inclusief oven. 17de-eeuwse afvalkuil: keukengerei, borden, glas, siervoorwerpen	(Beeckmans & Laurijns 1978) (Borremans E. & Godfroid S. 1981, 1982, 1983)
150261	Geraardsbergen	18 ^e eeuw	18 ^e eeuwse brouwerij. 1 ^e bebouwing op dit terrein.	(Vanholme <i>et al.</i> 2008)

Tabel 3: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied (Centrale Archeologische Inventaris 2022).

In de directe omgeving van het projectgebied werd er sinds de wetswijziging van 2016 slechts één archeologienota's (AN) gepubliceerd. Er kan uit deze data geconcludeerd worden dat er in de omgeving van het projectgebied weldegelijk een divers bodemarchief aanwezig is waar potentieel wel kenniswinst uit te halen valt. Echter werd eerder zo veel mogelijk gestreefd naar bewaring *in situ*, zo blijkt uit de archeologienota voor het abdijpark.

ID	Naam	Type	Bedrijf	Conclusie
10096	GERAARDSBERGEN ABDIJPARK ARCHEOLOGIENOTA	AN	SOLVA	Aanwezigheid van waardevol bodemarchief met potentieel voor kenniswinst. Merendeel wordt behouden <i>in situ</i> . Uitvoering van controleboringen op enkele plaatsen.

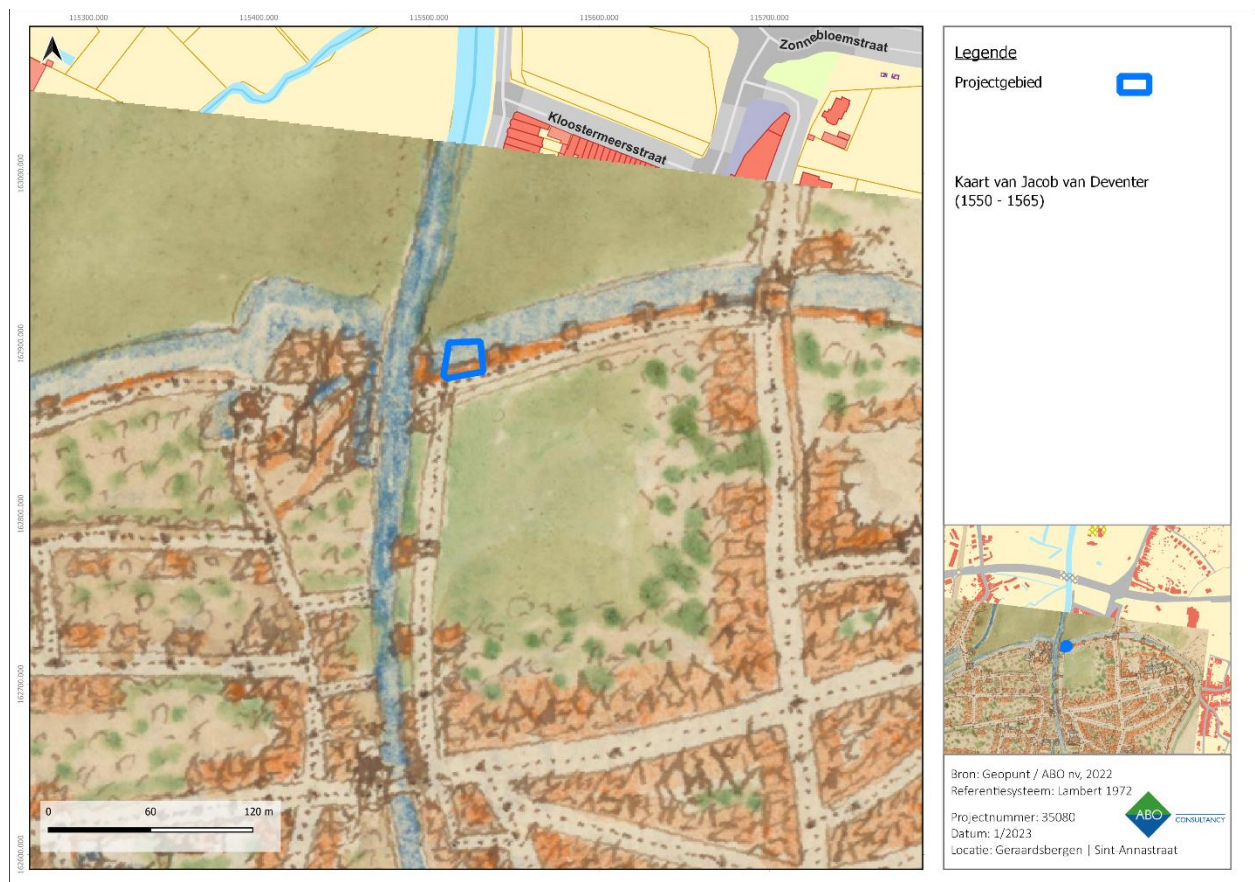
Tabel 4: Overzicht van de publicaties in de omgeving van het projectgebied (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2022).

4.3 CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

Een belangrijke bron van informatie is historisch kaartmateriaal. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Eventueel eerder aanwezige middeleeuwse structuren zijn mogelijk reeds verdwenen en zijn dus niet meer opgenomen in recentere bronnen.

De oudste raadpleegbare betrouwbare cartografische bron is de Villaret-kaart uit 1748 (Figuur 28). Echter is er nog een oudere kaart van het stedelijk centrum van Geraardsbergen, namelijk een van de kaarten van Jacob van Deventer (1550 – 1565) (Figuur 27). Deze laatste is niet helemaal accuraat, maar geeft een idee over de ruimtelijke inrichting van de stedelijke kern van Geraardsbergen in de 16^e eeuw. Vanop de Villaret-kaart kunnen we afleiden dat de omgeving waarin het huidige projectgebied zich bevindt niet toe het de bebouwde stadskern hoorde in die periode, maar net buiten de rand van het verstedelijkt gebied lag, in een onbebouwde ruimte (weiland / hooiland). Ditzelfde blijkt ook uit de Ferrariskaart (Figuur 29) alsook uit het primitief kadasterplan uit 1830 (Figuur 30), de Atlas Der Buurtwegen uit 1840 (Figuur 31) en de Vandermaelen-kaart (Figuur 32). Deze geven echter weinig extra informatie ten opzichte van de Villaret-kaart.

De eerste aanwijzingen van bebouwing vinden we terug op de topografische kaart van 1873 die door het *Dépôt de la Guerre* werd opgesteld (Figuur 33). Hier zien we dat stilaan de stadskern van Geraardsbergen begon uit te breiden naar het noorden en dat er voor het eerst een andere ruimtelijke inrichting werd gecreëerd op de plek waar het projectgebied zich bevindt.

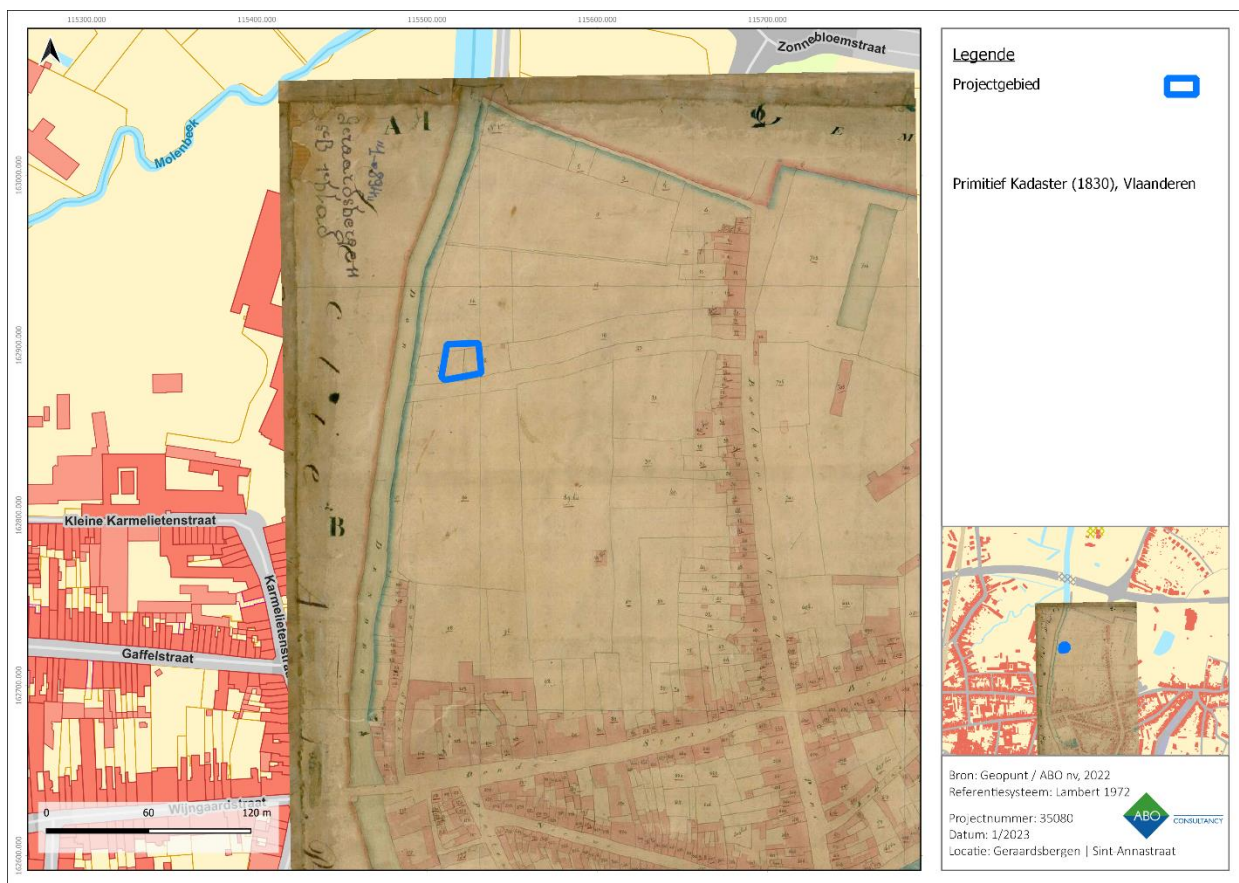
Figuur 27: Kaart van Jacob van Deventer (1550 – 1565) met aanduiding van het projectgebied

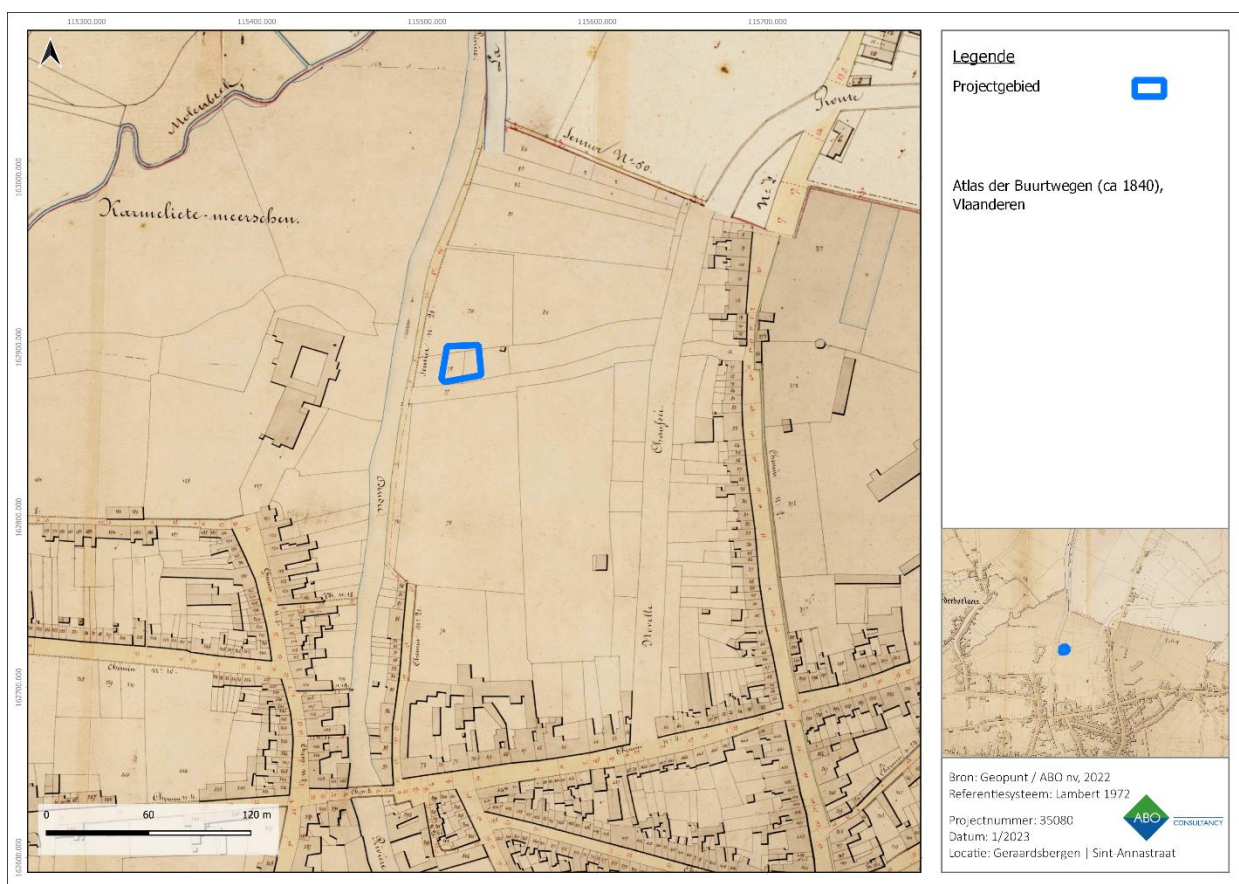
Figuur 28: Villaret-kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 29: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 30: Primitief kadasterplan met aanduiding van het projectgebied

Figuur 31: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied

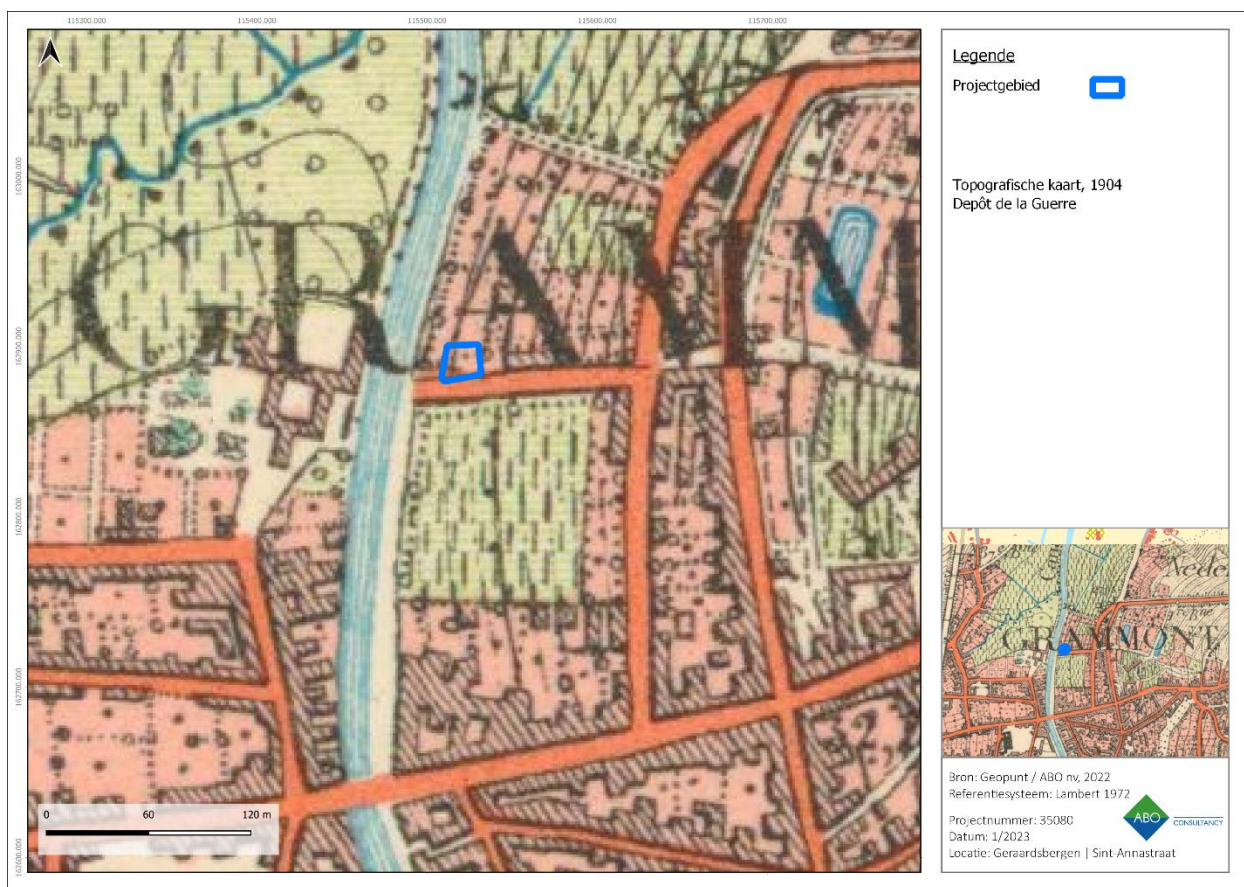
Figuur 32: Vandermaelen-kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 33: Topografische kaart van 1873 met aanduiding van het projectgebied

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Vanaf het begin van de 20^e eeuw zien we alsmaar meer een toename van de uitbreiding van het stedelijk centrum van Geraardsbergen. In vergelijking met de topografische kaart uit 1873 (Figuur 33) zien we op de topografische kaart van 1904 (Figuur 34) dat het gebied rondom het projectgebied volledig bebouwd is geraakt langs de noordkant. Pas vanaf ca. 1970 zien we dat ook de andere kant van de Sint-Anna straat bebouwing krijgt (zie Figuur 36). **Tegelijk kunnen we ook zien dat er een indijking dan de oevers van de Dender is gebeurd tussen 1944 (Figuur 35) en 1971 (Figuur 36).** Vanaf dit punt komt er een **sterke verstoring in de toplaag van de bodem** door de indijking en ophoging van de rivierbeddingen². Tussen 1971 en 2022 verandert er weinig aan de situatie op en rondom het projectgebied. Het huidige gebouw dat op het projectgebied aanwezig is valt reeds te zien op de luchtfoto uit 1971. Er kan dus van uit gegaan worden dat er in die periode weinig bodemingrepen zijn gebeurd op het projectgebied.

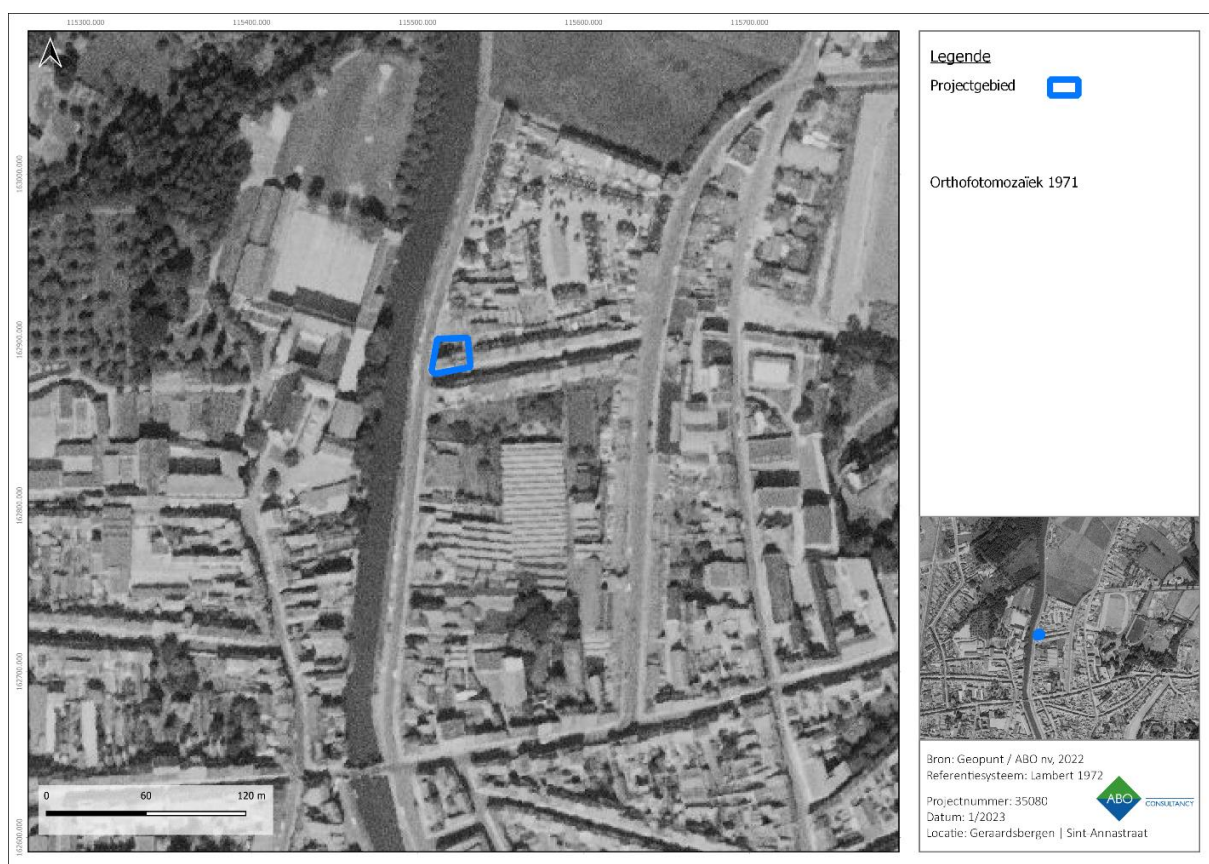

Figuur 34: Topografische kaart van 1904 met aanduiding van het projectgebied

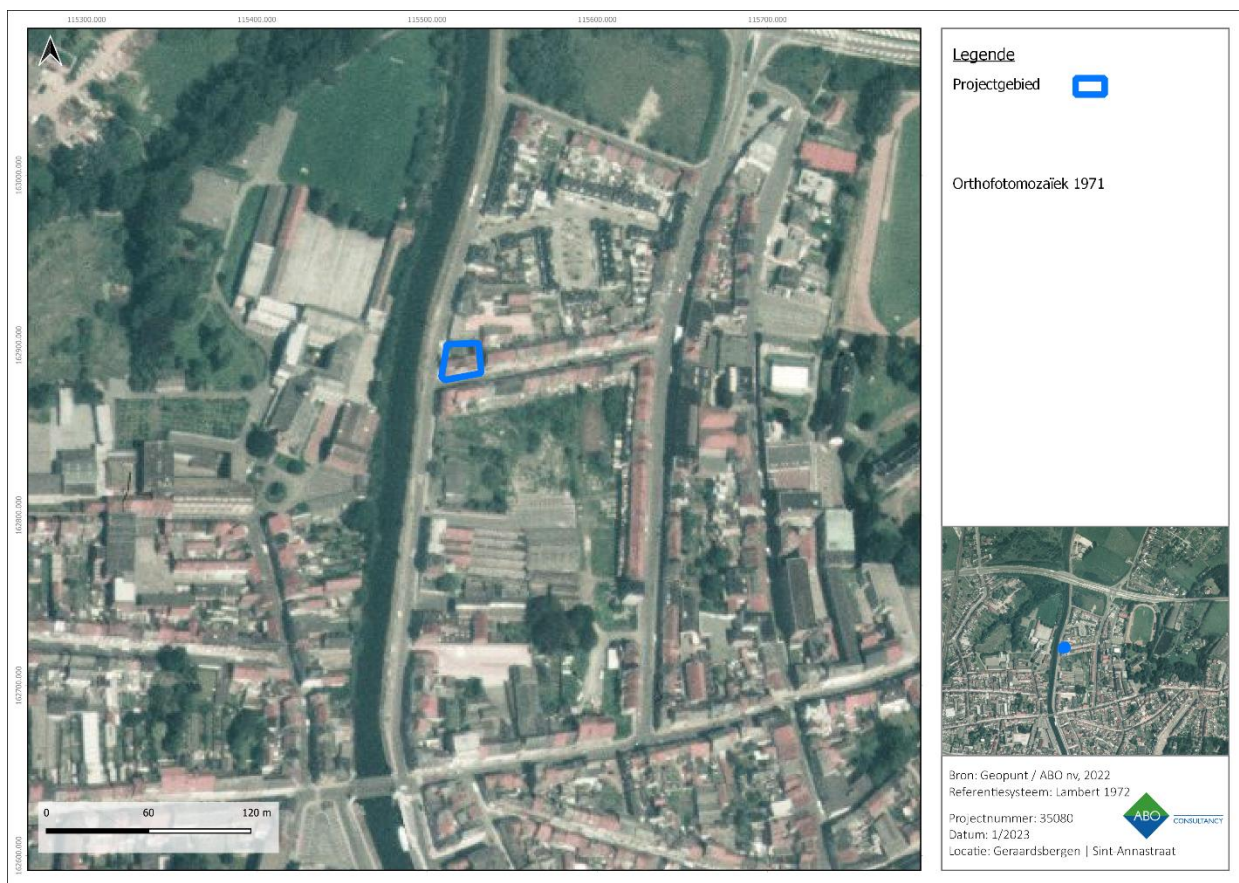
² Zie ook 3.2 *Bodemkundige situering*. De bovenste 3 meter onder het maaiveld was reeds in 1941 samengesteld uit een pakket aangevoerde grond dat toen als ‘modern’ gelabeld werd bij het nemen van de boorstalen. **De indijking en ophoging van de rivierbedding heft naar alle waarschijnlijkheid nog meer verstoring veroorzaakt in de bodem.**

Figuur 35: Stafkaart van België, 1944, Nr. 620, schaal 1:28.472 (bron: Cartesius)

Figuur 36: Orthofotomosaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied

Figuur 37: Orthofotomosaïek uit 1988 met aanduiding van het projectgebied

Figuur 38: Meest recente orthofotomosaïek met aanduiding van het projectgebied

5 BESLUIT

Deze archeologienota werd opgemaakt door ABO nv naar aanleiding van een projectaanvraag waarbij een bodemingreep zal uitgevoerd worden op perceel **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** (Geraardsbergen, afdeling 1, sectie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**), gelegen aan de Sint-Annastraat 47 te Geraardsbergen. Het doel van dit onderzoek is drieledig. Ten eerste wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten derde wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Het antwoord op deze onderzoeksvragen luidt als volgt:

- De landschappelijke ligging van het projectgebied brengt een **archeologische verwachting** met zich mee, aangezien het projectgebied deel uitmaakt van de alluviale vallei van de Dender. De Quartaire sedimenten bestaan in eerste instantie uit fluviale afzettingen die zich doorheen het Holoceen hebben afgezet. Daaronder bevindt zich een laag eolische afzettingen uit het Weichseliaan gecombineerd met hellingsafzettingen. Verder bestaat bodem uit matig tot zeer natte (zand-)leemgronden types Lhp, Lfp, Lep, Ldp, Lcp, Adpb & Aep]. Door de alluviale erosieprocessen doorheen het Holoceen kunnen we stellen dat de kans op bewaring van eventueel aanwezig erfgoed uit de steentijden zeer klein is. Uit historisch-cartografische en landschappelijk onderzoek blijkt dat het projectgebied reeds voor een groot gedeelte onbebouwd was en / of in gebruik was als landbouwgebied vanaf 1748 (mogelijk 1550). De eerste indicaties van bebouwing verschijnen op de topografische kaart van 1973. Tussen 1944 en 1971 zien we bij het vergelijken van kaartmateriaal en luchtfoto's dat er een **indijking en ophoging van de rivieroever heeft plaatsgevonden in de directe nabijheid van het projectgebied**. Op basis van de beschrijving van de boorstalen alsook van de indijking van de Dender tussen 1944 en 1971 kunnen we stellen dat **de bovenste 3 tot 6 meter onder het maaiveld naar alle waarschijnlijkheid gedeeltelijk tot zeer verstoord zal zijn**. Boringen (DOV) vlakbij het projectgebied suggereren reeds een stratigrafie aan waarvan de bovenste 6 meter zeer ongunstig zou zijn voor archeologische sporen (mede doordat het gebied waar het projectgebied ligt lange tijd als akker / weiland diende). De bovenste 3 meter bodem onder het maaiveld werd toen beschreven als volledig verstoord zijnde en bestond uit een pakket aangevoerde (gedeponeerde) sedimenten. Tussen 3 en 6m onder het maaiveld bevond zich op dat moment een pakket dat 'modern' gelabeld werd, wat mogelijk verwijst naar de Nieuwste tijd.
- Er zijn tijdens archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem in de ruimere omgeving van het projectgebied sporen gevonden uit de Vroege-, Hoge-, en Late-Middeleeuwen, alsook de Nieuwe tijd (**CAI-Locatie 503740**). De Hoge- en Late-Middeleeuwen waren hierbij het sterkst vertegenwoordigd. Verder zijn er ook enkele locaties gekend op basis van bijvoorbeeld cartografische bronnen, zoals de **Sint-Adriaansabdij** en het **Karmelietenklooster**. De locaties van de waargenomen sporen liggen echter wel op een behoorlijke afstand van het projectgebied (meer richting het centrum van Geraardsbergen alsook meer richting de Sint-Adriaansabdij), waardoor ze minder relevant zijn voor extrapolatie van archeologische indicatoren op het projectgebied. De ligging van het projectgebied in de alluviale Dendervallei maakt het gebied minder geschikt voor bewoning. Hierdoor is er toch een beperkte archeologische verwachting naar grondsporen.
- Op basis van de bodemkundige situatie, landschappelijke ligging en de geringe archeologische verwachting is er een laag potentieel tot kennisvermeerdering. Aangezien de geplande bodemingrepen een gemiddelde diepte van 0,80m en een maximale diepte van 2,00m onder het maaiveld zullen bereiken in een alluviaal gebied dat in de loop van de tweede helft

ingedijkt/opgehoogd en gekanaliseerd werd, kan er gesteld worden dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering meer aanwezig is. Hierdoor bevelen wij geen verdere maatregelen aan (= vrijgave, Figuur 39).

Figuur 39: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied

6 BIBLIOGRAFIE

Cartografische bronnen

Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven in 1745, schaal 1:14.400.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.

Geopunt Vlaanderen, Orthofoto's 1971, 1979-1990, 2002-2003, 2014, 2015, 2016, 2020, *Sint-Annastraat, Geraardsbergen* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 16/01/2023)

Topografische kaarten, 1873, 1904, 1939, 1969, 1981, 1989, *Sint-Annastraat, Geraardsbergen* [online], www.cartesius.be, (geraadpleegd op 16/01/2023)

Atlas des villes des Pays-Bas: 73 places levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II, Jacob van Deventer, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1550-1565, schaal ca. 1:8.000.

Stafkaarten van België en Frankrijk, Chimay, Paliseul, Bergen, Hoei, Kortrijk, Ieper, Givet, Wellin, Durbuy, Namen, Virton, Mechelen, Wetteren, Tielt, Ciney, Beaumont, Charleroi, Bastogne, Signy-le-Petit, Antwerpen, Lier, Doornik, Ath, Brugge, Dinant, Aywaille, Ambresin, Tintigny, Nijvel, Brussel, Diest, Geel, Duinkerken, Dendermode, Geraardsbergen, Zeebrugge, Diksmuide, Oostende, Florenville, Monthermé, Beerse, St.-Hubert, Gembloux, Luik, Maubeuge, Mouzon, Valenciennes, Poperinge, Gent, 1944, *Geraardsbergen* [online], www.cartesius.be, (geraadpleegd op 18/01/2023).

Literaire Bronnen & Digitale Bronnen

Inventaris Onroerend Erfgoed. 2023. *Geraardsbergen* [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13428> (Geraadpleegd op 16-01-2023).

Inventaris Onroerend Erfgoed. 2023. *Historische stadskern van Geraardsbergen* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140022> (Geraadpleegd op 16-01-2023)

Bauwens-Lesenne, M. 1962. Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oost-Vlaanderen: vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen, *Oudheidkundige repertoria II*, Brussel.

Beeckmans L. & Laurijns R. 1978, *Studie van een 16e eeuwse afvalkuil nabij de Abdijstraat te Geraardsbergen (O.-VI.)*, Werkgroep Archeologie Geraardsbergen.

Borreman E. & Godfroid S. 1981. De Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen (O.-VI.), in: *Archaeologia Mediaevalis*, 4, pp. 29-30.

Borremans E. & Godfroid S. 1982. Archeologisch onderzoek in de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen (O.-VI.), in: *Archaeologia Mediaevalis*, 5, pp. 42-43.

Borremans E. & Godfroid S. 1983. De Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen (O.-VI.), in: *Archaeologia Mediaevalis*, 6, pp.33.

Jacobs, P., Van Lancker, V., De Ceukelaire, M., De Breuck, W., en De Moor, G. 1999. *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België Vlaams Gewest – Kaartblad 30 Geraardsbergen 1:50.000*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Vanholme, N., Clement, C. & Cherretté, B. 2008. *Geraardsbergen Zakkaai archeologisch vooronderzoek september 2008*, onuitgegeven rapport.

Van Ranst, E., en Sys, C. 2000. *Eenvoudige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000)*, Gent: Laboratorium voor bodemkunde.